MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL MILIȚIEI
INSTITUTUL DE CRIMINALISTICĂ

Secret de serviciu

METODE ȘI PROCEDEE PRACTICE DE ASCULTARE A ÎNVINUIȚILOR, INCULPAȚILOR ȘI MARTORILOR. UNELE PROBLEME PRIVIND ASCULTAREA MINORILOR

Nr. 3191

SERVICIUL CULTURAL, PRESĂ ȘI EDITORIAL
1974

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL MILIȚIEI
INSTITUTUL DE CRIMINALISTICĂ

Secret de serviciu

METODE ȘI PROCEDEE PRACTICE DE ASCULTARE A ÎNVINUIȚILOR, INCULPAȚILOR ȘI MARTORILOR. UNELE PROBLEME PRIVIND ASCULTAREA MINORILOR

Autori :
colonel NICOLAE COCA
maior CORNELIU NICOLA

Nr. 3191

SERVICIUL CULTURAL, PRESĂ ȘI EDITORIAL
— 1974 —

I. Ascultarea persoanelor în activitatea de cercetare penală

Complexitatea activității de urmărire penală obligă organele de cercetare penală ale miliției să întreprindă — potrivit legii — o multitudine de măsuri în vederea strîngerii probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată [1].

În ansamblul activităților ce le desfășoară organele de cercetare penală ale miliției în acest scop, un rol important îl are ascultarea persoanelor care participă în procesul penal în calitate de învinuiți, inculpați, martori, parte vătămată etc.

Ascultarea este o activitate procesuală și de tactică criminalistică pe care organele de urmărire penală o efectuează în scopul obținerii de la persoana ascultată a unor date necesare pentru stabilirea faptelor ce au importanță probatorie în cauza penală aflată în cercetare.

Ca activitate procesuală, ascultarea își are fundamentarea juridică, baza sa legală, în dispozițiile legii, respectiv în Codul de procedură penală, în cuprinsul căruia sînt stabilite normele privitoare la ascultare [2].

O serie de metode și procedee tactice ale ascultării sînt elaborate de criminalistică, ca rezultat al cercetării științifice și al generalizării practicii pozitive a organelor ce efectuează muncă de urmărire penală.

---

[1] Art. 200 C. proc. pen.
[2] Art. 69—88 C. proc. pen.

Se cuvine însă precizat că orice metodă sau procedeu utilizat la ascultare nu trebuie (în nici un caz) să contravină normelor procedurale penale, să ducă la încălcarea legalității socialiste, la lezarea garanțiilor procesuale acordate de lege persoanelor ascultate.

În cursul urmăririi penale, organele de cercetare ale miliției ascultă următoarele categorii de persoane : învinuiții sau inculpații ; martorii ; partea vătămată (victima) ; partea civilă ; partea responsabilă civilmente ; experții. Persoanele ascultate pot fi : persoane fizice majore ; minori între 14 și 16 ani ; minori între 16 și 18 ani ; minori sub 14 ani.

Organele de urmărire penală trebuie să identifice persoanele ce pot furniza elemente de fapt care să servească drept probe și apoi să treacă la ascultarea lor. În acest sens, pentru obținerea unor rezultate pozitive, se impun următoarele :

— cunoașterea și aplicarea întocmai a dispozițiilor legale, a ordinelor în vigoare cu privire la ascultarea persoanelor ;

— însușirea temeinică a cunoștințelor necesare din domeniul psihologiei judiciare cu privire la ascultarea persoanelor (învinuit, inculpat, martor, victimă) ;

— aplicarea, în funcție de specificul fiecărui caz și de particularitățile psihologice ale persoanei, a celor mai indicate metode și procedee tactico-criminalistice privind ascultarea, precum și folosirea mijloacelor tehnico-științifice adecvate.

Organul de urmărire penală este dator ca, pe timpul cercetărilor, să aibă un rol activ în aflarea adevărului. Pentru aceasta, el este obligat să se documenteze temeinic, prin studierea fiecărei cauze penale, astfel încît să poată utiliza metodele și procedeele tactice cele mai eficiente cu ocazia ascultării persoanei. Totodată, trebuie să știe să asculte explicațiile ce i se dau, să sesizeze imediat intenția persoanei de a ascunde adevărul și să intervină pe căi legale pentru determinarea acesteia să relateze integral și sincer tot ce cunoaște cu privire la faptele și împrejurările legate de cauza cercetată.

II. Unele considerații cu privire la psihologia învinuitului, a inculpatului și a martorului în procesul ascultării

Cunoașterea psihicului persoanei căreia i se impută o faptă penală ori i se cer anumite relații, precum și metodele și procedeele de ascultare folosite au o mare importanță în aflarea adevărului.

Lucrătorului de miliție [1] care efectuează cercetări trebuie să-i fie clar că, de regulă, pe toată durata cercetării unei cauze penale, dar mai ales în procesul ascultării, între el și învinuit sau inculpat se desfășoară o luptă permanentă pe tărîm psihologic. În timp ce învinuitul sau inculpatul, în marea majoritate a cazurilor, se străduiește să ascundă adevărul și să scape de răspundere penală, uzînd de toate artificiile posibile, sarcina lucrătorului de miliție constă în stabilirea cu exactitate și promptitudine a adevărului în cauză.

1. Psihologia învinuitului sau a inculpatului.

Practica evidențiază că, în general, infractorii își pregătesc din timp și minuțios declarațiile pe care le fac la cercetări aparent spontan, dînd impresia sincerității. O astfel de atitudine poate fi contracarată atunci cînd lucrătorul de miliție este temeinic documentat asupra cazului, știe să studieze cu atenție persoana ce urmează să fie ascultată și să obțină de la ea maximum de date utile pentru cercetare.

Experiența muncii de miliție demonstrează că numeroși învinuiți și inculpați, chemați ori aduși pentru ascultare, în declarațiile lor de început, fac afirmații prin care încearcă să se disculpe — unii total, alții parțial — relatînd situații sau împrejurări pe care le prezintă drept circumstanțe atenuante.

Această atitudine a învinuiților și a inculpaților se explică prin teama lor justificată față de rigorile legii, teamă prezentă aproape la toți oamenii normali. Atitudinea învinuitului sau a inculpatului la ascultare depinde, între altele, și de următorii factori esențiali :

— posibilitatea reprezentării juste de către ei a urmărilor infracțiunii comise ;

— pregătirea școlară și profesională pe care o au ;

— experiența infracțională și antecedentele lor penale ;

— timpul scurs de la săvîrșirea infracțiunii pînă la ascultare.

[1] Prin expresia „lucrător de miliție", utilizată în cuprinsul lucrării, se înțeleg ofițerii și subofițerii de miliție anume desemnați, care, avînd sarcini de prevenire și descoperire a infracțiunilor, au și calitatea de organe de cercetare penală (art. 201 C. proc. pen. ; art. 5 din Legea nr. 21/1969).

Este cunoscut faptul că majoritatea elementelor infractoare și cele pe cale să comită infracțiuni au o atitudine negativă față de muncă și societate. Aceste elemente, la locul de muncă, sînt — în general — refractare față de critica colectivelor, față de unele sarcini obștești pe care trebuie să le îndeplinească etc. De asemenea, la ele, îndeosebi la unele mai tinere, se constată un nivel cultural scăzut și preferințe pentru filme de aventuri ori spectacole cu scene și acte de violență, șantaj, escrocherie etc.

Sub aspect psihologic, unii infractori sînt caracterizați printr-o mare instabilitate afectivă, insuficient control asupra propriului comportament (în anumite momente), insistente preocupări de a-și masca unele leziuni corporale sau alte urme ce au legătură cu infracțiunile săvîrșite.

Infractorii primari, în multe cazuri, aflați sub impulsul mustrărilor de conștiință, a temerii sau rușinii, își recunosc faptele, dar — pe măsură ce li se pun întrebări — încearcă să se disculpe, să se justifice ori să-și diminueze participarea la săvîrșirea infracțiunilor. Asemenea tendințe se pot constata dacă se compară conținutul primei declarații, scrisă personal de învinuit sau inculpat, cu cel al declarației în care a răspuns la întrebări. Se va observa în cea de-a doua declarație tendința de a-și justifica participarea la săvîrșirea faptei, de a minimaliza gravitatea acesteia.

Sînt infractori primari care au anumite crize psihice ce se manifestă prin plîns spasmodic, paloare sau roșeață a feței, stări de leșin, tăcere îndelungată, priviri în gol, transpirație abundentă, frămîntatul mîinilor, tendința de mișcare continuă în încăpere etc.

Cunoscînd principalele caracteristici psihologice ale infractorilor primari, lucrătorul de miliție trebuie să procedeze cu tact. Declarațiile lor să fie ascultate cu răbdare și consemnate cu exactitate. Totodată, ei să fie îndemnați continuu la cinste și corectitudine, apelîndu-se la unele fapte meritorii din viața lor, cunoscute lucrătorului de miliție.

Datorită stării de agitație în care se află, unii infractori primari încep să fie preocupați de ideea sinuciderii. În astfel de cazuri, identificarea, invitarea la miliție și ascultarea lor trebuie făcute cu maximum de operativitate și grijă. Odată realizată „descărcarea nervoasă“, prin recunoașterea împrejurărilor și a modalităților de săvîrșire a faptelor, pericolul amintit mai sus scade, dar nu îndeajuns ca să fie neglijat. Aceasta pentru că la unii oameni, după mărturisire, apare o reprezentare deformată, amplificată a faptelor, iar în asemenea momente, intervenind sentimentul de jenă, de ură sau de regret că și-au recunoscut faptele, ei pot trece printr-o formă mai gravă de criză psihică.

Există însă și infractori primari care, după săvîrșirea faptelor, se găsesc sub o puternică tensiune nervoasă pînă în momentul chemării pentru ascultare. Despre ei se poate spune că așteaptă acest moment, iar de la primele întrebări adresate de lucrătorul de miliție încep să-și recunoască faptele. Astfel de situații se întîlnesc în cazul omorurilor pasionale ori al infracțiunilor al căror mobil îl constituie răzbunarea. Insuflîndu-li-se încredere în legile statului, care au în vedere sinceritatea făptuitorului, ei trebuie îndemnați să facă destăinuiri complete.

Persoanele care au mai suferit condamnări prezintă alte caracteristici psihologice. La acestea se constată, ca notă dominantă, neîncredere în lucrătorul de miliție, împletită cu teama față de el, precum și tendința permanentă de a masca, de a ascunde săvîrșirea infracțiunii, arborînd o atitudine de falsă docilitate.

Infractorii versați (mai rar cei aflați la prima faptă), în pofida unor probatorii elocvente, de multe ori neagă cu încăpățînare și inexplicabil participarea la săvîrșirea infracțiunii. Asemenea atitudini sînt caracteristice învinuiților și inculpaților cu manifestări violente, care au concepția greșită că recunoașterea joacă rolul principal în acuzare. În timpul ascultării, ei sînt foarte agitați, ochii le trădează neliniștea, răspund scurt, nervos, incomplet, încearcă să enerveze lucrătorul de miliție și refuză (nejustificat) să-și semneze declarațiile.

În astfel de cazuri, lucrătorul de miliție trebuie să dovedească mult tact și stăpînire de sine. Discuțiile cu asemenea învinuiți și inculpați trebuie să fie purtate cu mare atenție, ținînd seama și de faptul că aproape întotdeauna ei încearcă să sondeze dacă și în ce măsură lucrătorul de miliție posedă date și elemente suficiente despre infracțiunea pentru care îi cercetează.

Este necesar ca pentru cunoașterea caracteristicilor psihologice ale învinuitului și inculpatului să fie just interpretate toate manifestările lor și, pe această bază, să se aplice metodele și procedeele adecvate de ascultare.

După comiterea infracțiunilor, în multe cazuri, autorii

acestora, deşi sînt stăpîniţi de emoţie, încearcă — fiecare în felul său — să pozeze în firi indiferente ori se străduiesc să se comporte cît mai natural. Iată de ce, cunoaşterea comportării anterioare şi a celei observate cu prilejul ascultării oferă lucrătorului de miliţie posibilitatea de a sesiza neconcordanţele, manifestările necaracteristice persoanei respective.

În procesul ascultării, o deosebită importanţă prezintă inteligenţa individului şi gradul său de cultură. De asemenea, starea sănătăţii şi, mai ales, defecţiunile fizice pot avea o mare influenţă asupra psihologiei învinuitului sau inculpatului. În mod deosebit, trebuie reţinut faptul că persoanele cu defecţiuni fizice au unele complexe de inferioritate, ce le pot crea anumite sentimente de aversiune faţă de cei cu care vin în contact. Unii bolnavi cronici, cunoscînd starea precară a sănătăţii lor, se bucură la vederea suferinţelor altora şi nu intervin spre a-i ajuta. Şi din cunoaşterea relaţiilor învinuitului sau inculpatului cu alte persoane, lucrătorul de miliţie trebuie să desprindă concluzii practice necesare privind tactica pe care urmează să o folosească în procesul ascultării.

În condiţiile efectuării cercetărilor de către lucrători de miliţie bărbaţi, o deosebită importanţă prezintă cunoaşterea de către aceştia a particularităţilor psihologice specifice femeilor, chemate la ascultare, fie în calitate de învinuite sau inculpate, fie ca martore. Sensibilitatea acestora, spiritul lor de observaţie şi curiozitatea — adesea mai dezvoltate decît ale bărbaţilor —, precum şi alte caracteristici psihologice specifice obligă lucrătorul de miliţie la o atenţie sporită pe timpul ascultării. În mod deosebit, ascultarea femeilor în cazuri de infracţiuni privitoare la viaţa sexuală, la pruncucideri şi avorturi impune lucrătorului de miliţie un comportament impecabil în vederea preîntîmpinării apariţiei unor stări de reţinere sau chiar a inhibării persoanelor ascultate.

2. Manifestările psihice şi interpretarea lor.

Comportarea sau atitudinea generală a învinuitului ori a inculpatului, starea de nervozitate sau de calm a acestuia trebuie luate în seamă de către lucrătorul de miliţie ce efectuează ascultarea.

Reacţiile psihice pot fi împărţite în: manifestări voluntare şi manifestări involuntare.

Manifestările voluntare sînt acele reacţii ce depind de voinţa persoanei şi prin care ea încearcă să-şi mascheze adevărata stare psihică, aşa cum sînt: simularea stăpînirii de sine, a nedumeririi, a stării de leşin, a unei atitudini de revoltă şi protest cu scopul de a intimida etc.

Deşi uneori sînt lipsite de naturaleţe, asemenea manifestări pot induce în eroare pe lucrătorul care efectuează ascultarea, îndeosebi atunci cînd el nu are experienţa muncii de cercetare penală.

Manifestările involuntare reflectă reacţia internă a diferitelor aparate şi organe umane, aflate sub influenţa sistemului nervos central, şi ele nu pot fi mascate de om în mod voit, ca spre exemplu: înroşirea sau paloarea feţei; creşterea volumului venelor de la tîmple sau de pe gît; transpiraţia abundentă a feţei, braţelor şi gîtului; creşterea ritmului cardiac, a celui respirator şi altele.

În mare măsură, aceste reacţii depind de tipul nervos al omului, astfel că ele diferă de la un individ la altul. De aceea, ar fi greşit să se tragă concluzii asupra vinovăţiei sau nevinovăţiei, sincerităţii ori nesincerităţii unui om numai pe baza acestor manifestări.

Practica a relevat situaţii cînd infractori versaţi se comportau destul de firesc, reuşind să-şi controleze reacţiile chiar în situaţii foarte dificile.

De regulă, persoana nevinovată se prezintă la ascultare sigură pe sine, manifestînd interes faţă de motivele invitării sale la organul de miliţie, avînd — în general — o atitudine deschisă. Cînd este învinuită răspunde rapid la întrebări şi nu îşi face calcule, respingînd argumentat învinuirile ce i se aduc. Sînt persoane care n-au răbdare să se prezinte la organul de miliţie în termenul fixat prin citaţie şi, deseori, vin mai devreme, manifestîndu-şi astfel curiozitatea cu privire la motivul chemării lor.

Persoana vinovată, în funcţie de experienţa sa infracţională, are manifestări deosebite. De obicei, în aşteptarea prezentării la organul de miliţie, vinovatul îşi formulează şi repetă răspunsurile, inclusiv gesturile cu care urmează să însoţească explicaţiile. Pentru o asemenea persoană însă aşteptarea este obositoare, enervantă şi adesea o scoate din obişnuinţele sale, ceea ce face să-i fie descoperite uşor anumite manifestări care nu-i sînt proprii.

Vinovatul, fiind preocupat ca (în discuţiile cu lucrătorul de miliţie) să nu furnizeze nimic din ceea ce l-ar putea de-

masca, la cercetări apare tăcut şi calculat, preferind să răspundă scurt ori să tacă în aşteptarea întrebărilor ce-i vor fi puse.

De obicei, vinovatul formulează răspunsurile după o prealabilă gîndire şi selecţionare a termenilor în care se exprimă, afişînd siguranţă şi un calm prefăcut. Adesea, ochii săi trădează o nelinişte interioară profundă, fiind „neastîmpăraţi" în orbite, iar înghiţitul repetat scoate în evidenţă emoţia sa.

Ceea ce caracterizează modul cum persoanele vinovate abordează discuţiile cu lucrătorul de miliţie este, pe de o parte, continua „fugă" de fondul problemelor asupra cărora sînt întrebate, iar pe de altă parte, insistenţele acestora în punctele care nu prezintă importanţă pentru cercetare. De asemenea, în discuţiile lor frapează bogăţia detaliilor furnizate asupra unor împrejurări a căror verificare se dovedeşte dificilă sau chiar imposibilă.

Interpretînd greşit atitudinea corectă şi stăruitoare a lucrătorilor de miliţie, unii infractori experimentaţi s-au dedat la provocări, la încercări de mituire ori la manifestări ireverenţioase.

Probleme specifice se ridică în legătură cu psihologia infractorilor cercetaţi în stare de reţinere (arestare), care diferă de a celor cercetaţi în condiţii de libertate.

Unii infractori aflaţi în detenţie mai îndelungată, după o perioadă de deţinere, pot cădea în anumite stări de melancolie sau de agitaţie, caracteristice psihozei de detenţie. În asemenea situaţie, ei fac mai uşor mărturisiri cu privire la faptele săvîrşite, însă — datorită dezechilibrului psihologic de care sînt cuprinşi — pot da şi declaraţii neadevărate, ceea ce obligă pe lucrătorul de miliţie să manifeste o grijă sporită în timpul ascultării lor. De aceea, încă de la primele contacte, lucrătorul de miliţie trebuie să cunoască şi să urmărească semnele caracteristice prin care persoanele respective îşi exteriorizează emoţia, teama, oboseala sau nerăbdarea. În timpul ascultării trebuie identificate toate manifestările învinuitului sau inculpatului aflat la cercetări, aşa cum sînt: înroşirea sau paloarea feţei; plînsul liniştit sau cu spasme; frămîntatul, tremurul sau muşcatul mîinilor; tremurul, umezitul sau muşcatul buzelor; masatul feţei; clipitul des; scărpinatul în cap; trosnitul degetelor; ruperea unghiilor cu dinţii; culegerea unor scame imaginare; jocul cu un fir de păr, un chibrit, o hîrtie etc.; transpiraţia abundentă; legănatul picioarelor sau neastîmpărul pe scaun; fumatul des, cu inspiraţii adînci şi altele.

Cunoaşterea de către lucrătorii de miliţie a acestor manifestări le creează posibilităţi de supraveghere şi control permanent asupra persoanelor în procesul ascultării, prin urmărirea atentă a grimasei feţei şi a gesturilor lor, în funcţie de întrebările la care trebuie să răspundă.

3. Atitudinea învinuitului sau inculpatului faţă de lucrătorul de miliţie.

Este necesar să se aibă în vedere că învinuitul sau inculpatul, încă de la primele contacte, urmăreşte atent şi „studiază" pînă şi cele mai neînsemnate gesturi ale lucrătorului de miliţie. Cunoscîndu-se tendinţa generală a învinuiţilor şi inculpaţilor de a încerca să intuiască firea lucrătorului de miliţie care îi cercetează, pentru ca, în funcţie de aceasta, să adopte o poziţie sau alta, trebuie să se acorde o deosebită atenţie întrebărilor pe care ei le formulează, de multe ori în chip „nevinovat", deoarece, în numeroase cazuri, ele vizează un anumit scop. Atunci cînd nu poate pătrunde firea celui care îl cercetează, învinuitul sau inculpatul poate să apară la ascultare temperat, mieros şi îndatoritor. Practica arată că în situaţia cînd lucrătorii de miliţie dovedesc tenacitate, unii învinuiţi sau inculpaţi manifestă (în timpul ascultării) nervozitate, uneori se comportă violent, proferind chiar ameninţări sau încercînd să intimideze.

Deseori, învinuitul sau inculpatul face o serie de declaraţii ireale, prin care încearcă să verifice pregătirea, inteligenţa şi spiritul de observaţie ale lucrătorului de miliţie.

Avînd în vedere particularităţile psihologiei învinuitului şi a inculpatului, în timpul ascultării, lucrătorul de miliţie trebuie să respecte anumite reguli, cum sînt :

— să asculte cu atenţie şi răbdare explicaţiile formulate de învinuit sau inculpat;

— să-şi controleze întreaga atitudine pentru a evita sugestionarea învinuitului sau inculpatului;

— să nu încuviinţeze sau să dezaprobe prin cuvinte, expresii ori gesturi explicaţiile învinuitului sau inculpatului;

— să aibă permanent o ţinută care să impună respect învinuitului sau inculpatului;

— să nu schimbe, pe cît posibil, tonul discuţiei;

— să se concentreze asupra problemelor relatate, notîndu-şi explicaţiile ce i se par îndoielnice, puerile etc.;

— să nu întrerupă nejustificat declarația învinuitului sau inculpatului;

— la terminarea expunerii faptelor de către învinuit sau inculpat, să ceară explicații cu privire la problemele asupra cărora apar îndoieli ori la cele ce nu au fost suficient lămurite.

În cazul ascultării învinuiților și inculpaților, practica muncii de cercetare penală relevă, în genere, două aspecte:

— recunoașterea de la bun început a faptei comise;

— negarea participării la săvîrșirea infracțiunii și prezentarea, în scopul disculpării, a unor alibiuri[1] bine ticluite.

Asemenea atitudini ale învinuiților și inculpaților reflectă gradul de sensibilitate psihică și de înțelegere a gravității faptelor pe care le-au săvîrșit, dînd posibilitate lucrătorului de miliție să facă diferențieri între cei ascultați, ținînd însă seama de poziția lor de recunoaștere sau nerecunoaștere a faptelor.

Există infractori (unii aflați la prima faptă, alții recidiviști), care și atunci cînd sînt prinși în flagrant neagă categoric că ei ar fi autorii. Asemenea comportamente, bizare la prima vedere, se întîlnesc mai frecvent în cazul hoților care fură din buzunare, al spărgătorilor și mai ales al escrocilor. La ascultare, aceștia prezintă un grad sporit de dificultate, deoarece sînt mai irascibili și mai obraznici, iar uneori chiar refuză să răspundă la întrebările ce li se adresează. Motivele care determină o asemenea poziție pot fi variate, dar trebuie reținut că, deseori, prin aceasta, infractorii versați intenționează să intimideze ori să deruteze pe lucrătorul de miliție.

Efectuarea cercetărilor în legătură cu infracțiunile comise din răzbunare dezvăluie, la fel, existența unor particularități ale atitudinii infractorilor în timpul ascultării. Astfel, unii răspund de îndată la întrebări și își recunosc vinovăția cu dezinvoltura omului care s-ar fi aflat în legitimă apărare, alții însă, cu toate insistențele, nu își recunosc faptele sau fac aceasta abia în finalul cercetărilor.

Și în asemenea cazuri are o mare importanță modul în care lucrătorul de miliție conduce ascultarea, de aceasta depinzînd înfrîngerea rezistenței învinuitului sau inculpatului și determinarea lui să declare adevărul.

---

[1] Alibi: dovadă prin care un inculpat își susține nevinovăția, afirmînd că la data săvîrșirii faptului imputat el se afla în alt loc decît acela unde a fost comis faptul; figurat: scuză, justificare (Dicționarul limbii române moderne, Editura Academiei R. S. România, București, 1958, pag. 20).

Rolul educativ al ascultării învinuitului sau inculpatului constă, între altele, și în convingerea acestuia, de către lucrătorul de miliție, să declare adevărul. Ascultarea soldată cu nerecunoașterea adevărului de către învinuit sau inculpat prezintă neajunsul de a-i crea acestuia falsa impresie că fapta săvîrșită nu-i poate fi dovedită și că, astfel, soluționarea cazului ar depinde doar de declarația lui.

Cîteva probleme specifice, în afara celor comune ascultării tuturor învinuiților sau inculpaților, se ridică în cazul celor cercetați în stare de libertate.

Faptul că pe parcursul urmăririi penale sau în anumite momente ale acesteia, învinuiții ori inculpații respectivi sînt ascultați în stare de libertate, în mod inevitabil, își pune amprenta asupra atitudinii, comportamentului lor față de lucrătorul de miliție. Aceasta, în parte, se explică prin împrejurarea că, de regulă, cei în cauză continuă să-și desfășoare în mod normal activitățile cotidiene, trăiesc în mediul lor obișnuit și, ca atare, se află în legătură permanentă cu familia, prietenii, martorii, experții, avocații etc., iar uneori chiar cu participanții la infracțiune care nu au fost descoperiți.

Ca urmare, deși aflați sub urmărire penală, atmosfera relativ relaxată în care trăiesc le generează o anumită psihoză, ce îi deosebește — la cercetări — de cei aflați în stare de reținere sau arest. Atunci cînd sînt chemați la ascultare, în numeroase cazuri, ei se prezintă cu un aer degajat, afișează un sentiment de siguranță, de stăpînire de sine, își controlează mai bine gesturile, afirmațiile, tonul etc. De multe ori, sînt ironici, ajungînd adesea pînă la insolență. Totodată, sînt preocupați să deruteze, să inducă cercetările în eroare. Ei manifestă interes și curiozitate sporite față de acele probleme ridicate la cercetări care-i vizează personal sau pe legăturile lor infracționale apropiate. Nu rareori, prin felul cum abordează unele probleme, urmăresc de fapt să sondeze măsura în care, prin probele administrate, le este dovedită vinovăția etc., pentru ca, în funcție de toate acestea, odată plecați de la organul de miliție, să uzeze de orice mijloc pentru a îngreuia cercetările și chiar a scăpa de răspundere penală.

Ținînd seama de aceste împrejurări, este necesar ca lucrătorul de miliție, încă înainte de prima ascultare și, după aceea, pe tot parcursul cercetării, să întreprindă măsuri concrete pentru cunoașterea temeinică a activității celui în cauză, a contactelor pe care le are, a încercărilor de a influența ori

corupe martorii sau experţii, de a distruge mijloacele de probă, de a înstrăina ori ascunde bunurile, valorile sustrase ş.a.

În acest scop, trebuie utilizate metodele şi mijloacele de care dispun organele de miliţie pentru a se obţine datele şi elementele necesare asupra comportării şi activităţii învinuitului sau inculpatului aflat în stare de libertate, care să fie folosite în timpul ascultării.

Din punct de vedere tactic, şi în asemenea cazuri, lucrătorul de miliţie trebuie să dovedească mult calm şi discernămînt în analizarea şi interpretarea datelor obţinute.

4. Psihologia martorului.

Potrivit dispoziţiilor Codului de procedură penală, poate fi ascultată în calitate de martor persoana care are cunoştinţă despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal [1].

Martorul este deci persoana chemată să ajute cercetările prin relatarea unor fapte sau împrejurări adevărate. Numai persoanele cu psihicul şi intelectul normale sînt capabile să realizeze percepţia, memorarea şi redarea proceselor care conduc la obţinerea unor date valoroase pentru cercetare.

Trebuie amintit că, potrivit dispoziţiilor legii procesual-penale, persoanele obligate a păstra secretul profesional nu pot fi ascultate ca martori cu privire la faptele şi împrejurările de care au luat cunoştinţă în exerciţiul profesiei, fără încuviinţarea persoanei sau a organizaţiei faţă de care este obligată a păstra secretul [2]. De asemenea, conform legii, soţul şi rudele apropiate ale învinuitului sau inculpatului nu sînt obligate să depună ca martori [3].

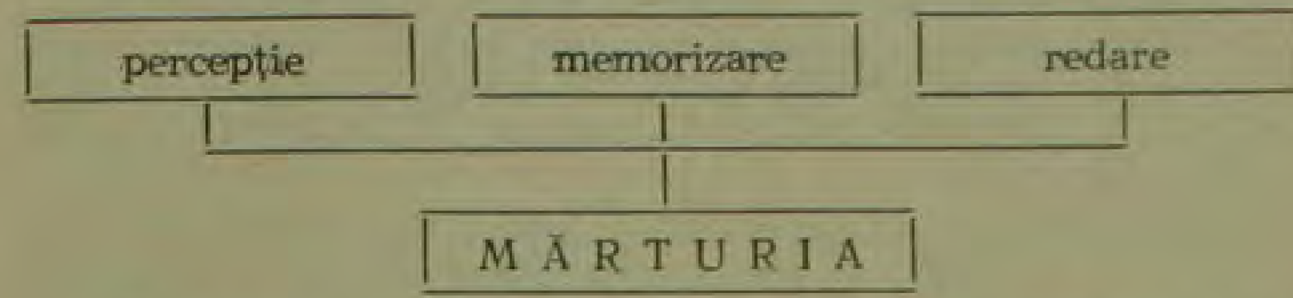
În timpul urmăririi penale, poziţia martorului este deosebită de cea a învinuitului sau inculpatului, ceea ce incumbă obligaţia de a se acorda o atenţie aparte acestei probleme.

Din punct de vedere procedural şi psihologic, mărturia constă în redarea — în scris sau oral — în faţa organelor de

[1] Art. 78 C. proc. pen.
[2] Art. 79 alin. 1 C. proc. pen.
[3] Art. 80 alin. 1 C. proc. pen.

urmărire penală a unor fapte, evenimente ori împrejurări percepute voluntar sau involuntar şi memorate.

Schematic, mărturia poate fi astfel reprezentată :

Deşi martorul nu este o persoană implicată în cauza ce se cercetează, cu prilejul ascultării, el poate avea totuşi reacţii comportamentale diferite, care, în ultimă analiză, sînt determinate de : gradul de rudenie cu victima sau cu autorul infracţiunii, impresionabilitatea sa, nivelul de conştiinţă juridică etc.

În funcţie de toate acestea, în practică se întîlnesc martori de bună-credinţă (sinceri) şi martori de rea-credinţă (nesinceri).

Martorul de bună-credinţă face depoziţii sincere cu privire la faptele asupra cărora este întrebat, contribuind în acest mod la buna soluţionare a cauzei respective.

Martorul de rea-credinţă, deşi a luat cunoştinţă de producerea unor fapte, totuşi, face declaraţii mincinoase şi ascunde adevărul din diferite motive, care însă nu trebuie să rămînă necunoscute lucrătorului de miliţie.

Declaraţiile martorului de bună-credinţă pot conţine : date reale în totalitatea lor ; date eronate ; date susceptibile de a conţine unele inexactităţi.

Prima situaţie există atunci cînd persoana posedă o dezvoltare normală a tuturor simţurilor, iar poziţia ori împrejurările de fapt i-au oferit posibilitatea perceperii complete a evenimentului despre care este întrebată.

Se poate cita, în acest sens, exemplul martorului de bună-credinţă B.I., aflat pe trotuarul străzii, în spatele unei persoane care, în mod intenţionat, a îmbrîncit pe o cunoştinţă a ei sub roţile unui autocamion ce trecea în viteză.

În acest caz, declaraţia martorului a fost de un real folos lucrătorului de miliţie care, analizînd şi verificînd natura relaţiilor dintre victimă şi autor, a stabilit existenţa unor indicii ce conduceau la concluzia că cei doi se duşmăneau reciproc.

În a doua ipoteză se află martorul care, deşi de bună-

credinţă, totuşi în timpul perceperii sau memorării evenimentului suportă unele influenţe ale mediului înconjurător ori din cauze interne percepe eronat situaţia reală. Asemenea stări de lucruri pot fi şi rezultatul unor boli de care suferă martorul şi despre care lucrătorul de miliţie trebuie să aibă cunoştinţă pentru a putea aprecia în mod just atitudinea persoanei şi a evita interpretarea declaraţiilor acesteia ca fiind mincinoase.

Se poate lua, în acest sens, cazul martorului S.B. care a observat ziua, pe un soare strălucitor, cum un autoturism aflat în plină viteză a lovit un copil şi, fără să oprească, a dispărut de la locul accidentului. Din declaraţia martorului reieşea că autoturismul avea marca „Warszawa" şi era de culoare portocalie. Cercetările întreprinse nu au dus la descoperirea unui asemenea autovehicul. S-a emis atunci ipoteza că maşina văzută de martor ar fi putut avea numai port-bagajul de culoare portocalie, dar nici în acest fel nu s-au obţinut rezultate pozitive. Abia în final s-a stabilit că era vorba despre un autoturism marca „Wartburg" — ultimul tip — asemănător oarecum ca formă cu „Warszawa", dar a cărui culoare era vişinie, şi nicidecum portocalie, cum declarase martorul.

Evident că în acest caz martorul a comis o gravă greşeală datorită reflexiei luminii solare, care i-a creat o impresie falsă în privinţa culorii, astfel că recepţionarea fenomenului a fost eronată. În privinţa formei autoturismului, observarea insuficientă şi pentru scurt timp a spatelui maşinii, la care s-a adăugat autosugestia, a determinat pe martor ca, fără voia lui, să facă declaraţii ireale.

În cea de-a treia situaţie, întîlnită de multe ori în practică, declaraţia martorului poate conţine, pe lîngă multe lucruri adevărate, şi unele inexactităţi. Acest fenomen se datorează fie observării incomplete a evenimentului, fie unei confuzii pe care martorul o face independent de voinţa sa.

Un exemplu edificator îl constituie cazul martorului C.B., care, asistînd la o încăierare, a observat atît busculada, cît şi pe cei ce au aplicat lovituri victimei. El însă nu a văzut persoana care a lovit cu cuţitul, în declaraţie precizînd că nici unul din agresori nu a avut asupra sa cuţit, ceea ce s-a dovedit ulterior a fi neadevărat.

Lucrătorul de miliţie trebuie să ştie că, de regulă, persoanele emotive reţin o cantitate mai mică de date, şi acelea — deseori — eronate, pe cînd cele mai puţin emotive percep şi reţin un volum mult mai mare de date.

Nu trebuie scăpată din vedere nici deosebirea dintre depoziţiile specialiştilor în diverse domenii şi cele ale nespecialiştilor, ascultaţi în aceeaşi cauză.

Faţă de declaraţiile specialiştilor trebuie manifestată multă atenţie, deoarece — nu rareori — aceştia înţeleg în mod profund unele fenomene care omului de rînd nu-i spun nimic şi, ca atare, pot să ajute în mod consistent mersul cercetării. Este adevărat însă că uneori declaraţiile specialiştilor pot conţine date ce nu le-au perceput, dar pe care, în înlănţuirea logică a faptelor, ei le consideră petrecute.

De exemplu, un inginer, martor la declanşarea incendiului într-un imobil, în declaraţiile sale a relatat că „focul a izbucnit brusc dintr-un singur loc, toate limbile de flăcări fiind îndreptate în aceeaşi direcţie, iar atmosfera era încărcată cu mirosul fumului de lemn uscat". Dacă lucrătorul de miliţie care a cercetat cauza s-ar fi lăsat convins de impresiile acestui martor, a cărui profesie prezenta o oarecare garanţie, ar fi însemnat să dea o interpretare falsă realităţii, în contradicţie cu concluziile ce rezultau din analizarea urmelor găsite la faţa locului.

Astfel, s-a stabilit existenţa mai multor focare, ceea ce a condus la concluzia că focul a fost pus intenţionat de o persoană care a stropit cu un lichid inflamabil părţile lemnoase din imobil. Focul, izbucnind cu violenţă, a determinat pe incendiator să se îndepărteze rapid de locul infracţiunii, lăsînd uşile deschise, iar curentul creat a dat impresia de moment că toate limbile de foc se îndreptau în aceeaşi direcţie.

În interpretarea declaraţiilor făcute de femei şi de persoanele mai în vîrstă trebuie manifestată multă atenţie, cunoscînd că, în general, aceste categorii de persoane sînt mai impresionabile şi pot exagera în unele depoziţii.

În consecinţă, ţinînd seama de structura psihică proprie fiecărui martor, lucrătorul de miliţie trebuie să evite aprecierile greşite asupra unor declaraţii ce conţin date ireale, atunci cînd persoana respectivă le face independent de voinţa sa, din cauză că se află în eroare sau sub influenţa unor factori care-i modifică nedorit impresiile.

O importanţă deosebită în aprecierea comportamentului martorului de bună-credinţă au, de asemenea, durata şi natura fenomenului recepţionat, precum şi timpul care s-a scurs de la producerea evenimentului pînă la data ascultării.

Cu cît evenimentul durează mai mult în timp, cu atît el

oferă posibilitatea ca martorii să perceapă şi să memoreze fidel o cantitate mai mare de informaţii.

De pildă, în cazul unui incendiu spontan, cu evoluţie rapidă, martorii nu pot relata prea multe fapte, în depoziţiile lor fiind comune elementele : foc, flăcări, fum, trosnete etc. Alta este situaţia incendiului produs ca urmare a unor scurt-circuite datorate instalaţiilor electrice defecte.

Mai trebuie avut în vedere că unul şi acelaşi martor poate avea, în situaţii diferite, atitudini diametral opuse în ceea ce priveşte exactitatea celor văzute. Astfel, P.C., aflîndu-se în locuinţa sa, pe timp de noapte, a observat prin geamul sufrageriei cum un individ a acostat în stradă pe o tînără, căreia, aplicîndu-i cîteva lovituri cu un corp contondent, a reuşit să-i smulgă poşeta, după care a dispărut.

Deci, găsindu-se în locuinţă şi fiind sigur că nu putea fi văzut ori atacat de infractor, martorul a putut reţine şi relata cu precizie faptul comis, ajutînd astfel la identificarea autorului tîlhăriei.

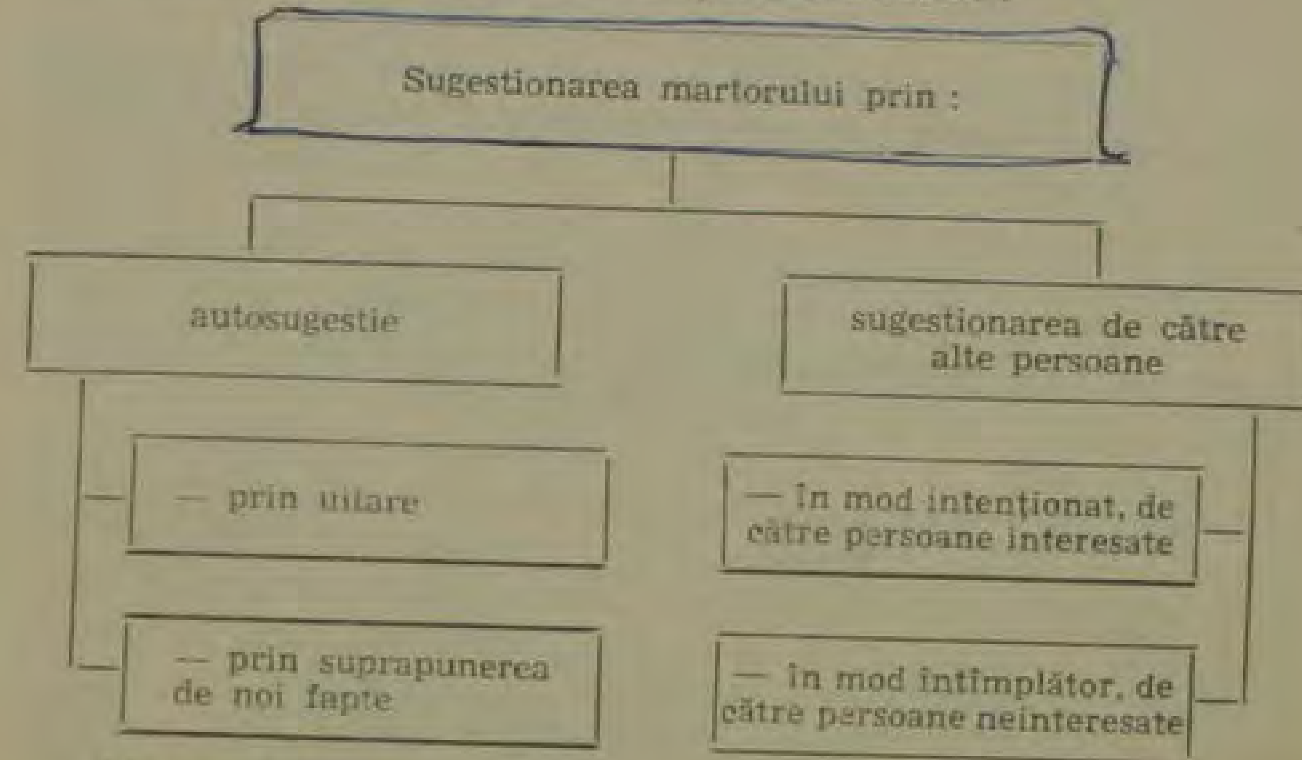
Peste cîtva timp, aceeaşi persoană, aflîndu-se într-un local public, a fost de faţă la săvîrşirea unui omor, recepţionînd oribilul moment al înfigerii repetate de către autor a cuţitului în corpul victimei. De această dată însă, la ascultare, martorul, aflat sub imperiul groazei provocate de cele văzute, fără rea intenţie, nu a putut reda în întregime cele petrecute în prezenţa sa, datorită inhibiţiei nervoase şi temerii de care era stăpînit. Practica arată că, mai ales, în cazul săvîrşirii unor infracţiuni grave îndreptate împotriva vieţii sau integrităţii corporale a persoanelor, majoritatea martorilor păstrează în amintire doar aspectele mai deosebite, ca : lovirea cu cuţitul, doborîrea victimei, prăvălirea acesteia sub roţile autovehiculului etc.

Timpul scurs de la producerea faptei pînă la data ascultării, de asemenea, poate avea efecte negative asupra depoziţiei martorului, deoarece oricît de bună ar fi memoria umană, cu timpul ea slăbeşte, iar evenimentele noi se suprapun peste cele vechi, adesea denaturîndu-le.

Martorul poate da o declaraţie neconformă cu realitatea şi ca urmare a sugestionării lui de către alte persoane. Acest ultim proces poate avea loc întîmplător sau intenţionat, fără ca martorul să-l sesizeze.

Sugestionarea martorului constă în suprapunerea unor impresii ori fapte care nu s-au produs, pe fondul celor real petrecute, ceea ce îl face pe martor să creadă şi să se „autoconvingă" că s-a înşelat în percepţia iniţială a evenimentului. În asemenea situaţii, indiferent care este modalitatea sugestionării, martorul, convins că declară adevărul, va relata şi fapte la a căror producere nu a asistat. De aceea, lucrătorul de miliţie trebuie să stabilească în ce mod s-a produs sugestionarea persoanei a cărei atitudine, deşi neconformă cu adevărul, nu o poate totuşi categorisi ca nesinceră.

Redată schematic, ideea se prezintă astfel :

Martorul de rea-credinţă (nesincer) are o psihologie aparte, apropiată de cea a infractorului, iar — uneori — chiar mai complexă.

Motivele care-l pot determina pe martor să ascundă adevărul pot fi multiple şi, de aceea, lucrătorul de miliţie trebuie să manifeste o atenţie deosebită, amintindu-i consecinţele la care se expune minţind.

Martorii rău intenţionaţi pot fi însă, în multe cazuri, convinşi, cu tact şi calm, să renunţe la poziţia lor neconformă cu legea şi să contribuie la aflarea adevărului.

III. Pregătirea pentru ascultare

Obţinerea unor rezultate bune cu prilejul ascultării persoanelor este condiţionată, în mare măsură, de temeinica pregătire a lucrătorului de miliţie pentru activitatea respectivă.

Practic, această pregătire constă în :

— studierea materialului existent la dosar pentru cunoașterea cauzei penale care se cercetează și fixarea persoanelor ce urmează a fi ascultate ;

— stabilirea modului de citare, a timpului și locului unde se efectuează ascultarea ;

— elaborarea planului de ascultare.

1. Studierea materialului existent la dosar pentru cunoașterea cauzei penale care se cercetează și fixarea persoanelor ce urmează a fi ascultate.

Înainte de a se efectua ascultarea unei persoane, indiferent de calitatea sa procesuală, se impune studierea amănunțită a întregului material probator și a celui cu caracter informativ referitor la cauza penală care se cercetează.

Materialele probatorii administrate în cauză pot să constea în : declarații ; procese-verbale de constatare, de cercetare la fața locului etc. ; înscrisuri ridicate de la domiciliul sau de la locul de muncă al persoanelor, de la instituții, întreprinderi etc. ; înscrisuri găsite asupra persoanelor cu ocazia reținerii (arestării) ; rapoarte de constatare tehnico-științifică, de expertiză etc. ; procese-verbale de revizie contabilă și altele.

Cînd există, vor fi audiate și imprimările pe bandă de magnetofon și vor fi vizionate filmele cu caracter operativ.

Nu trebuie să se scape nimic din ceea ce ar putea să dea lucrătorului de miliție o imagine cît mai completă asupra dosarului, inclusiv asupra persoanelor care urmează a fi ascultate. Atunci cînd cauza instrumentată are legătură cu alte dosare de cercetare penală, studiul se va extinde și asupra acestora. Este, de asemenea, indicat ca — paralel cu studierea materialelor — lucrătorul de miliție să-și noteze problemele ce trebuie clarificate la cercetări.

Studiul prealabil al materialelor aflate la dosar trebuie să ducă, în principal, la cunoașterea următoarelor aspecte legate de ascultarea învinuitului sau inculpatului : împrejurările care au precedat începerea urmăririi penale ; infracțiunea comisă de învinuit sau inculpat și împrejurările în care a fost săvîrșită ; relațiile învinuitului sau inculpatului, precum și ale victimei (dacă există) cu martorii ; relațiile învinuitului sau

ale inculpatului cu alte persoane care interesează cauza ; antecedentele penale ale învinuitului sau inculpatului.

Pentru cunoașterea cît mai completă a persoanei ce urmează a fi ascultată, vor fi studiate și materialele rezultate din investigațiile efectuate printre cunoscuții, vecinii sau prietenii persoanei respective, membrii comitetelor de bloc, lucrătorii serviciilor de personal, deținătorii cărților de imobil ș.a.

Cu privire la persoana învinuitului sau inculpatului, lucrătorul de miliție trebuie ca, în finalul studiului, să dețină date cît mai multe despre : caracterul și temperamentul acestuia ; obiceiurile, atitudinea și relațiile sale la locul de muncă și la domiciliu ; viciile și pasiunile ; bolile de care suferă sau alte manifestări de natură patologică ce prezintă interes pentru cercetări ; persoanele care pot exercita influențe pozitive sau negative asupra sa ; eventualele relații extraconjugale ; locurile pe care le frecventează etc.

Fiind în posesia acestor date, lucrătorul de miliție este obligat să nu le facă publice, mai ales cînd ele privesc viața intimă a persoanei.

Pentru stabilirea și cunoașterea prealabilă a persoanelor ce urmează a fi ascultate ca martori, din studiu trebuie să rezulte : datele de stare civilă, adresa unde domiciliază și a locului de muncă ; situația familială și starea materială a familiei ; relațiile cu persoanele în privința cărora se efectuează ascultarea ; eventualele probleme ale cauzei penale în care ar putea fi personal interesate ; antecedentele penale ; viciile și pasiunile ; afecțiunile (bolile) de care suferă ș.a.

2. Stabilirea modului de citare, a timpului și locului unde se efectuează ascultarea.

Invitarea la organul de miliție, indiferent de calitatea persoanei — învinuit ori inculpat sau martor — se face prin citație scrisă, notă telefonică sau telegrafică.

Se va avea în vedere ca persoanele încadrate în muncă ce urmează a fi ascultate ca martori să fie invitate, de preferință, în zilele și la orele cînd acestea nu se află în programul lor de lucru. Cînd însă cercetările necesită urgență, cu aprobare, persoanele a căror ascultare se impune, vor fi invitate și în timpul orelor de serviciu ale acestora.

Potrivit dispozițiilor procedurale[1], citarea unei persoane se face:

— la adresa unde locuiește;

— la locul indicat de cei în cauză;

— la locul de muncă, prin serviciul (biroul) de personal al unității unde lucrează, dacă nu-i este cunoscut domiciliul;

— la sediul consiliului popular în raza căruia s-a comis infracțiunea, dacă nu se cunoaște adresa locuinței ori locul său de muncă (prin afișare);

— la sediul consiliului popular în a cărui rază teritorială se află organul care efectuează urmărirea penală, atunci cînd activitatea infracțională s-a desfășurat în mai multe locuri, iar adresa și locul de muncă ale persoanei sînt necunoscute (prin afișare);

— la spital sau casa de sănătate — prin administrația respectivă — în cazul bolnavilor aflați într-un asemenea loc;

— la locul de deținere — prin administrația acestuia — în cazul deținuților;

— la unitatea militară din care face parte — prin comandantul acesteia — dacă în cauză este un militar încazarmat.

Atunci cînd citația se adresează unui învinuit sau inculpat care locuiește în străinătate, aceasta se face prin scrisoare recomandată, în afară de cazul cînd prin lege se dispune altfel. Recipisa de predare a scrisorii ține loc de dovadă a îndeplinirii procedurii de citare.

Organizațiile prevăzute la art. 145 din Codul penal se citează la sediul acestora. Orice altă persoană decît învinuiții sau inculpații, chemată în fața organului de urmărire penală, va fi citată ținîndu-se seama de dispozițiile legale.

De regulă, ascultarea propriu-zisă are loc la sediul organului de miliție, dar atunci cînd situația impune, ea poate fi efectuată și în alte locuri, respectiv acolo unde se află persoana în cauză, ca de exemplu: penitenciar, spital, locuința persoanei cînd aceasta este netransportabilă sau situația o cere, la locul de muncă ori la locul unde s-au produs anumite evenimente (accidente de circulație cu urmări grave, incendii ș.a.). Ascultarea la locul producerii evenimentului prezintă avantajul că persoana în cauză își rememorează mai bine faptele petrecute, precizează mai exact distanțele, plasamentul (poziția), așezarea în teren a diverselor obiecte, persoane etc., care interesează cercetarea.

[1] Art. 177 C. proc. pen.

3. Elaborarea planului de ascultare.

a) *Considerații generale.*

După studierea materialului existent în dosar și stabilirea persoanelor, precum și a calității lor în cauza ce se cercetează, urmează întocmirea planului de ascultare.

În funcție de calitatea procesuală a persoanelor, prin întregul său conținut, planul trebuie să fie propriu fiecăreia, deosebindu-se astfel planul de ascultare a învinuitului sau inculpatului de cel destinat ascultării martorului.

Trebuie însă reținut că realizarea unei bune ascultări este condiționată, în mare măsură, de existența unui plan minuțios, întocmit pe baza cunoașterii întregului material privitor la cauza penală care se cercetează. Planul de ascultare reprezintă astfel materializarea problemelor ce urmează a fi lămurite prin intermediul unor întrebări care vor fi adresate învinuitului, inculpatului sau martorului.

Aceasta înseamnă că trebuie acordată o atenție deosebită conținutului planului. La întocmirea lui se vor avea în vedere toate elementele și datele rezultate din cauza penală respectivă, specificul infracțiunii și împrejurările în care a fost săvîrșită, precum și particularitățile psihologice ale persoanei ce urmează a fi ascultată. Pe lîngă întrebările de fond, hotărîtoare pentru elucidarea aspectelor ce se cercetează, planul trebuie să cuprindă și unele întrebări de amănunt, subsidiare, la care se poate apela în caz de nevoie.

b) *Unele particularități ale planului de ascultare a învinuitului sau inculpatului.*

Practica demonstrează că în „duelul“ cu învinuitul sau inculpatul, purtat în timpul ascultării, lucrătorul de miliție își poate afirma superioritatea numai dacă, acționînd conform legii și principiilor eticii profesionale, știe — în același timp — să folosească cu pricepere întregul arsenal de mijloace și procedee tactice pe care le are la îndemînă.

În acest sens, unul din instrumentele cu rol deosebit de important îl constituie planul de ascultare a învinuitului sau inculpatului.

Experiența pozitivă recomandă ca, la întocmirea planului, lucrătorul de miliție să urmărească înlănțuirea logică a faptelor, dar să nu neglijeze nici elementul psihologic, de surpriză.

Ținînd seama de particularitățile psihologice și de „experiența penală" ale învinuitului sau inculpatului, întrebările pot fi stabilite (formulate) în planul de ascultare după criteriul succesiunii logice sau al celei psihologice.

— **Succesiunea logică**

Planul de ascultare întocmit după criteriul succesiunii logice conține înșiruirea întrebărilor la care trebuie să răspundă persoana, înșiruire ce păstrează o anumită ordine logică, normală, corespunzătoare activităților desfășurate cronologic de către învinuit sau inculpat. Aceasta înseamnă că, practic, întrebările se succed într-o ordine firească, la care ar înclina să răspundă orice persoană a cărei rațiune nu este afectată patologic.

Avantajul formulării întrebărilor în succesiune logică constă în aceea că răspunsurile învinuitului sau inculpatului dau posibilitate lucrătorului de miliție să urmărească ordinea acțiunilor întreprinse de infractor și să sesizeze orice deviere de la relatarea adevărată a faptelor.

Pentru o mai bună înțelegere a modului practic de întocmire a planului de ascultare după criteriul succesiunii logice, în continuare este prezentat un caz la a cărui rezolvare folosirea metodei respective a dat rezultate pozitive.

În orașul B. a fost comis un furt prin spargerea unui magazin alimentar. Infractorul, pe lîngă urmele digitale lăsate în locuri unde în mod obișnuit clienții nu aveau acces, în incursiunea lui nocturnă a mușcat dintr-o bucată de cașcaval, rămînîndu-i imprimată amprenta dentiției.

Cu ocazia cercetării la fața locului, între altele, s-au executat:

— relevarea, fixarea și ridicarea urmelor digitale descoperite la locul infracțiunii;

— ridicarea urmelor lăsate de dentiția persoanei care în noaptea furtului a mușcat din bucata de cașcaval.

În urma comparărilor efectuate, inițial, s-a formulat și ipoteza că în noaptea comiterii infracțiunii un anume F.I. s-ar fi aflat în unitatea respectivă.

Primele verificări s-au îndreptat în direcția identificării locului unde presupusul autor se găsea la acea oră, după care o echipă operativă de lucrători a stabilit modul în care acesta și-a petrecut timpul în noaptea respectivă.

Din investigațiile întreprinse a rezultat că în ziua ce a precedat săvîrșirea faptei, F.I. s-a prezentat la serviciu, unde a lucrat pînă la ora 15,30, după care a părăsit fabrica în compania unor colegi. Cu aceștia a consumat băuturi pînă în jurul orei 18,00, cînd a fost văzut intrînd în locuința sa cu servieta pe care o purta la serviciu.

Prin investigațiile efectuate la domiciliul sus-numitului s-a stabilit că în jurul orei 21,00 a fost vizitat de doi tineri necunoscuți locatarilor, iar după ora 22,00 a plecat în oraș împreună cu aceștia.

Din acest moment sursele au fost în imposibilitate de a mai furniza informații, în afara celei date de paznicul unei întreprinderi situate în apropierea casei lui F.I.

Acesta a relatat că în jurul orei 2,00 noaptea, pe cînd era de serviciu, patrulînd în fața unității, a întîlnit pe F.I. care se afla într-o avansată stare de ebrietate și care i-a cerut o țigară. Fiindu-i cunoscut, paznicul l-a întrebat de unde vine la o oră așa tîrzie, la care F.I. a răspuns în glumă că a avut „o ședință la Simplon".

Colectivul însărcinat cu cercetarea cazului a procedat de îndată la ascultarea personalului restaurantului „Simplon", fiind totodată prezentate mai multe fotografii, printre care se afla și cea a lui F.I.

Mai mulți martori proveniți din rîndul personalului localului au recunoscut după fotografie pe F.I. ca fiind una și aceeași persoană cu cea care, în seara precedentă, a consumat băuturi alcoolice în compania a doi tineri, ale căror semnalmente furnizate de martori permiteau o identificare precisă.

Pe baza datelor stabilite cu privire la faptă și la persoana infractorului, s-a întocmit planul de ascultare, în cadrul căruia s-au formulat întrebări succesive, care vizau modul cum F.I. și-a petrecut timpul în perioada premergătoare săvîrșirii infracțiunii, precum și în orele corespunzătoare comiterii acesteia.

Planul întocmit conținea următoarele întrebări:

— Cu ce v-ați ocupat în dimineața zilei de .....?

— La ce oră și împreună cu cine ați plecat de la fabrică?

— Cum v-ați petrecut timpul pînă la ora cînd ați ajuns la domiciliu?

— Cine poate confirma susținerile dv.?

— Dacă în seara aceleiași zile ați mai părăsit locuința, la ce oră, în ce scop și cu cine anume?

— Cum v-ați petrecut timpul pînă la ora revenirii la domiciliu?

— La ce oră ați sosit la domiciliu; dacă pe strada unde locuiți ați întîlnit pe cineva, unde, cînd și ce ați discutat?

Planul de ascultare elaborat după criteriul succesiunii logice este indicat pentru situațiile cînd la cercetări, de regulă, un infractor nu ridică probleme deosebite.

— **Succesiunea psihologică**

În cazul infractorilor înrăiți sau al celor dificili, încă de la primele contacte cu lucrătorul de miliție se impune, uneori, ca la ascultare să se întrerupă firul logic al declarațiilor pe care aceștia și le-au pregătit minuțios, iar prin introducerea unor elemente de „surpriză" să fie, astfel, scoși din cadrul și ordinea explicațiilor date.

În acest fel, lucrătorii de miliție pot obține schimbarea atitudinii învinuiților sau inculpaților pe care îi ascultă, determinîndu-i să declare adevărul.

Adesea, în cursul ascultării ce se desfășoară pe baza planului întocmit după criteriul succesiunii psihologice, învinuitul sau inculpatul — uneori, singurul care, cel puțin la începutul cercetărilor, deține unele secrete legate de săvîrșirea infracțiunii — fiind dezechilibrat și smuls din ordinea răspunsurilor pe care și le pregătise în prealabil termină prin a face declarații reale. Ascultarea în această variantă îmbracă, efectiv, forma unui atac psihologic, care începe prin tatonări legate de ocupația, viața, familia și relațiile învinuitului sau inculpatului, întrebările avînd scopul de a sensibiliza și trezi anumite sentimente în persoana respectivă.

Atacul propriu-zis se declanșează însă prin întrebările care se referă la fondul problemelor ce fac obiectul cercetării. Ele trebuie astfel ordonate în plan încît, fiindu-i adresate în momentul cînd învinuitul sau inculpatul nu se așteaptă să se vadă demascat, va intra în derută. El va pierde astfel șirul explicațiilor pe care și le-a pregătit, fiind obligat să răspundă la întrebările „surpriză" ale lucrătorului de miliție.

c) Condiții ce trebuie respectate la stabilirea (formularea) întrebărilor.

Reușita ascultării depinde, pe lîngă alți factori, și de modul în care sînt formulate întrebările ce se adresează învinuitului sau inculpatului. Ele trebuie să îndeplinească anumite condiții:

— să fie clare;

— să folosească termeni preciși;

— să fie formulate pe înțelesul persoanei căreia îi sînt adresate;

— să nu fie sugestive;

— să nu oblige la răspunsuri prin „da" sau „nu".

Claritatea întrebărilor trebuie să rezulte din însăși construcția lor gramaticală, cunoscînd că, în bună măsură, de aceasta depinde și modul în care învinuitul sau inculpatul își va formula răspunsurile.

Uneori însă întrebările nu pot fi formulate în termeni consacrați, tehnici sau în limbajul strict literar, datorită lipsei de pregătire în acest sens a persoanei ascultate.

În concluzie, cu cît întrebările sînt mai ușor de înțeles, cu atît vor ajuta mai mult la ascultarea învinuitului sau inculpatului.

Cerința ca întrebările să nu fie sugestive este strîns legată de necesitatea obținerii de la învinuit sau inculpat a unor declarații care să conțină numai susținerile sale proprii, neinfluențate în nici un fel de cel care efectuează ascultarea. Cîteva exemple de întrebări sugestive și de întrebări corecte sînt redate în anexa I.

Unele probleme de interes practic se ridică și în legătură cu stabilirea ordinii chemării pentru ascultare a persoanelor implicate în aceeași cauză penală.

Practica recomandă ca în toate dosarele cu mai mulți învinuiți sau inculpați, chemarea pentru ascultare să fie astfel organizată încît să se înlăture orice posibilitate de influențare a celor ce urmează să fie ascultați de către cei care au fost, deja, la cercetări.

d) Unele particularități ale planului de ascultare a martorului.

Spre deosebire de planul întocmit pentru ascultarea învinuitului sau inculpatului, în cazul martorului, planul se va axa pe evenimentele la care persoana respectivă a asistat sau despre care a luat cunoștință. Aceasta înseamnă că, față de învinuit sau inculpat, volumul întrebărilor ce se adresează martorului se rezumă la problemele cunoscute de el, în orice mod, dar absolut necesare cercetării ce se efectuează. Întrebările, odată fixate în planul de ascultare a martorului, nu sînt imuabile. Dimpotrivă, planul de ascultare trebuie să se caracterizeze printr-o mare elasticitate, ceea ce înseamnă că în tim-

pul ascultării unele întrebări vor putea fi modificate, altele completate, iar atunci cînd situația impune se vor formula noi întrebări. Întrucît toate acestea sînt condiționate, în ultimă analiză, de atitudinea pe care martorul o manifestă înainte și în timpul ascultării, se recomandă o cunoaștere cît mai completă a persoanei sale.

IV. Procedee tactice ce se folosesc la ascultarea învinuitului sau inculpatului

Cunoașterea multilaterală a persoanei și a tuturor datelor cauzei penale oferă lucrătorului de miliție posibilitatea să stabilească cel mai eficient procedeu tactic care să asigure succesul ascultării.

În cele ce urmează sînt descrise succint procedeele mai frecvent folosite la ascultare.

1. Procedeul relatării libere.

Acest procedeu constă în a cere învinuitului sau inculpatului să relateze, cu propriile sale cuvinte, faptele pe care le-a săvîrșit. El este folosit cu predilecție în cazul ascultării învinuiților sau inculpaților tăcuți și al celor care vorbesc foarte mult.

În ambele cazuri, lucrătorul de miliție — avînd în vedere particularitățile individuale ale persoanelor respective — trebuie să dovedească mult calm și răbdare, spre a urmări cu atenție susținerile acestora și a putea selecta datele esențiale pentru cauză.

Caracteristica învinuiților sau inculpaților tăcuți o constituie greutatea formulării declarațiilor; deseori, acestea apar nelegate și lipsite de substanță, ceea ce impune intervenția celui care efectuează ascultarea.

Gîndind greoi și exprimîndu-se mai dezlinat, iar adesea invocînd timiditatea, acești învinuiți sau inculpați solicită, uneori, ajutorul lucrătorului de miliție în formularea declarațiilor. Aici apare pericolul influențării, al sugestionării acestor persoane. De aceea, este indicat ca lucrătorul de miliție, manifestînd un înalt spirit de etică profesională, să fie foarte atent la intervențiile pe care le face în timpul relatării învinuitului sau inculpatului și să analizeze cu discernămînt declarațiile sale.

Date fiind particularitățile de ordin psihologic și tactic ale ascultării învinuiților sau inculpaților vorbăreți, în fața lucrătorului de miliție se pune problema de a ști să selecteze, dintr-un mare volum de informații pe care le furnizează cei în cauză, doar pe acelea care au importanță pentru calificarea infracțiunii și elucidarea tuturor împrejurărilor legate de săvîrșirea acesteia.

Pentru a-și ușura munca în astfel de cazuri, lucrătorul de miliție va cere învinuiților sau inculpaților să-și limiteze declarațiile la problemele ce interesează cauza, urmărind ca aceștia să nu se abată de la subiect pe parcursul expunerii.

Trebuie însă reținut că și asemenea învinuiți sau inculpați sînt expuși sugestionării și, de aceea, este necesară o grijă deosebită din partea lucrătorilor respectivi pentru ca, prin intervențiile pe care le fac, să nu producă, în vreun fel, sugestionarea lor.

În timpul ascultării, lucrătorul de miliție va urmări cu atenție expunerea, notînd problemele pentru care trebuie să ceară lămuriri suplimentare și căutînd, pe cît posibil, să nu stînjenească persoana în cauză pe parcursul relatărilor sale. Atunci cînd cel care efectuează ascultarea sesizează că învinuitul sau inculpatul încearcă să se îndepărteze de ceea ce prezintă interes pentru cauză, el este obligat să intervină și să-l determine să revină la subiect.

Notițele făcute în timpul relatării libere a învinuitului sau inculpatului se folosesc atunci cînd i se cer explicații asupra problemelor pe care fie că, în declarație, le-a evitat intenționat, fie că, pur și simplu, le-a uitat. De aceea, lucrătorul de miliție trebuie să urmărească atent ca cel care declară să nu eludeze problemele asupra cărora este ascultat.

2. Procedeul frontal.

Practica îl recomandă să fie folosit în cazul învinuiților sau inculpaților despre care lucrătorul de miliție posedă date că intenționează să ascundă adevărul, precum și în cazul celor ce manifestă teamă și, ca urmare, ezită să-și formuleze declarațiile.

Procedeul constă în aceea că, îndată după formularea învinuirii, persoanei respective i se prezintă cîteva din probele care îl indică drept autor al faptei sau alt participant la săvîrșirea ei, după care i se cere să-și formuleze declarația.

Dacă învinuitul sau inculpatul ezită ori încearcă să dea explicații puerile, se continuă cu prezentarea celorlalte probe, procedeu care, de regulă, îi înfrânge rezistența și-l determină să declare adevărul. De aceea, reacția sa nu trebuie privită ca o renunțare definitivă la apărare, ci ca un efect psihologic momentan al atacului, prin folosirea celor mai concludente probe.

Observarea și interpretarea justă a manifestărilor învinuitului sau inculpatului în clipele de „derută" pe care i le pricinuiește acest atac surpriză dau lucrătorului de miliție posibilitatea de a menține inițiativa pe întreg parcursul cercetărilor.

Practica a dovedit că mulți infractori înrăiți, deși sînt puși în fața unor probe temeinice, totuși neagă săvîrșirea faptelor comise. În asemenea cazuri, pentru a oferi și instanței de judecată oglinda comportării învinuitului sau inculpatului pe timpul cercetărilor, se vor reține în declarații susținerile și motivările — de regulă nefondate — precum și răspunsurile pe care le dă expres cu ocazia prezentării probelor.

Folosirea procedeului ascultării frontale este indicată și în cazul învinuiților sau inculpaților înrăiți deoarece, în pofida atitudinii de negare momentană, comportamentul lor ulterior poate evolua pînă la recunoașterea faptelor săvîrșite.

3. Procedeul progresiv.

Acest procedeu are o mare valoare investigativă. De regulă, se utilizează în situațiile cînd, în cauză, s-a administrat un minimum de probe, dar există date suficiente ce pot fi materializate. Astfel, prin declarațiile învinuitului sau inculpatului se aduc noi elemente care pot fi operativ exploatate și transformate în probe, alături de cele administrate inițial.

Acest procedeu constituie de fapt o îmbinare între relatarea liberă, punctată din loc în loc cu întrebări, și prezentarea progresivă de probe ce sînt deja verificate și care au menirea de a-i crea învinuitului sau inculpatului convingerea că lucrătorul de miliție se află în posesia tuturor dovezilor vinovăției sale.

Prezentarea probelor administrate se va face deci progresiv, adică începînd cu cele mai simple și ajungînd pînă la cele cu valoare probatorie deosebită pentru cauză. În aceste cazuri se indică păstrarea în rezervă, pentru început, a unor probe mai puternice, care să fie folosite, eventual, la proxima

ascultare. Altfel, epuizîndu-se de la prima ascultare mijloacele folosite pentru dovedirea vinovăției, persoana ar putea intui „sărăcia" de probe pe care se sprijină învinuirea sa.

De reținut că probele nou obținute în acest fel constituie o confirmare a vinovăției deja stabilite în sarcina învinuitului sau inculpatului și nu se poate considera că, în asemenea cazuri, se pleacă de la infractor la probă.

4. Procedeul mixt (frontal-progresiv).

Se folosește la ascultarea învinuiților sau inculpaților neîncrezători și bănuitori, care-și formulează greu depozițiile și care, cu prilejul aceleiași ascultări, revin asupra susținerilor ce le-au făcut.

De obicei, utilizîndu-se acest procedeu pentru înfrîngerea împotrivirii învinuitului sau inculpatului, nu trebuie păstrată o anume ordine logică a probelor. Mai degrabă trebuie contat pe efectul psihologic, folosindu-se la început probele sau datele ce pot influența pozitiv întregul comportament al învinuitului sau inculpatului, trezindu-i sentimente de afecțiune ori aversiune față de persoanele apropiate.

Acest sondaj, combinat insistent cu tatonările care acționează asupra psihicului învinuitului sau inculpatului, are menirea de a realiza scopurile imediate ale ascultării, respectiv:

— punctarea unor noi probe, necesare pentru verificarea ulterioară a sincerității declarațiilor făcute de învinuit sau inculpat, mai ales cu prilejul relatării libere;

— relevarea contrazicerilor din declarațiile sale;

— descoperirea acelor împrejurări pe care, în timpul ascultării, învinuitul sau inculpatul le-a pierdut din vedere în mod voit ori neintenționat.

Concluzionînd, trebuie arătat că, de multe ori, procedeele descrise se utilizează în practică fie separat, fie prin combinarea lor, aceasta depinzînd de împrejurările concrete în care se desfășoară cercetările.

V. Unele metode practice ce se folosesc la ascultarea învinuitului sau inculpatului

Experiența pozitivă a muncii de miliție a demonstrat că în vederea obținerii unor date de reală valoare, necesare

bunei soluționări a cauzelor penale, în procesul ascultării persoanelor se impune folosirea, pentru fiecare caz în parte, a anumitor date stabilite anterior cu privire la învinuit sau inculpat.

Utilizarea acestor date rămîne la latitudinea lucrătorului de miliție însărcinat cu efectuarea ascultării, singurul în măsură să hotărască asupra alegerii metodei de ascultare.

1. Folosirea datelor obținute pe cale informativă.

Exploatarea unor materiale informative ridică întotdeauna problema verificării lor și a stabilirii, pe această bază, a celor ce pot fi utilizate în cadrul ascultării învinuitului sau inculpatului. Așadar, anumite materiale informative confirmate prin verificări ajută la stabilirea unor date certe ce pot fi folosite în cadrul ascultării ; altele, deși neîndoielnice, totuși, datorită sursei de la care provin sau unor împrejurări defavorabile cercetării ori care ar duce la desconspirare, nu pot fi utilizate. De reținut că materialele informative neverificate nu pot fi folosite în cadrul ascultării.

Datele și informațiile confirmate prin verificări trebuie folosite cu multă prudență, respectîndu-se anumite reguli, ca de exemplu :

— asigurarea unei depline conspirativități cu privire la sursă ;

— folosirea acestora să se facă întotdeauna în ideea materializării lor în declarații emanate de la învinuit sau inculpat ;

— utilizarea datelor certe să se facă prin folosirea parțială a informațiilor, determinîndu-se persoana ascultată să relateze amănunte și să nu fie pusă în situația să confirme doar anumite stări de fapt.

În discuțiile cu învinuitul sau inculpatul, lucrătorul de miliție va introduce, în succesiunea explicațiilor cerute, întrebări aparent lipsite de importanță, urmărind atent să obțină răspunsul de care are nevoie. El trebuie să asigure însă păstrarea cu strictețe a conspirativității muncii atunci cînd, în cadrul ascultării, utilizează date rezultate din materialele informative, verificate și transformate în probe. De aceea, folosind întreaga măiestrie profesională, lucrătorul care efectuează ascultarea trebuie să găsească cele mai potrivite forme procedurale de materializare a datelor informative. Aceasta cu

atît mai mult cu cît, în unele situații, cercetările se pot afla în imposibilitatea administrării momentane a altor probe. Cînd folosirea, în cadrul ascultării, a datelor certe, deși verificate, ar prezenta pericolul desconspirării, trebuie să se renunțe la ele. Materializarea lor în probe se va face ulterior, cînd va fi posibilă asigurarea conspirării depline a surselor.

2. Folosirea corpurilor delicte și a altor mijloace materiale de probă.

În vederea obținerii unor declarații reale și complete de la învinuit sau inculpat, lucrătorul de miliție trebuie să folosească, în timpul ascultării, mijloacele materiale de probă pe care le are la dispoziție [1].

Astfel, învinuitului sau inculpatului i se pot prezenta :

— obiecte sau înscrisuri uitate ori pierdute de el la locul săvîrșirii infracțiunii ;

— bunuri ridicate de la locuința sa cu prilejul percheziției și care aparțin persoanelor vătămate ;

— instrumente folosite la comiterea infracțiunii ;

— diverse obiecte provenite din infracțiune, pe care le-a înstrăinat și care au fost ridicate de la alte persoane etc.

Aceasta se poate realiza fie prin prezentarea directă, fie prin folosirea unor procedee ingenioase ce produc surpriză infractorului, în măsură să-l determine să declare adevărul.

Acolo unde este posibil, ținîndu-se seama și de temperamentul învinuitului sau inculpatului, se pot lăsa la vedere, pe timpul ascultării, ca fiind „uitate din neglijență", unele obiecte compromițătoare și pe care acesta le știa bine ascunse.

Prin folosirea acestor metode, combinate cu procedeele tactice de ascultare, învinuitului sau inculpatului i se spulberă, încă de la început, speranța că va reuși să deruteze cercetările și va fi determinat să facă mărturisiri complete.

3. Folosirea datelor rezultate din cercetarea altor cauze penale.

Cu ocazia efectuării cercetărilor în unele dosare, lucrătorul de miliție poate descoperi date despre infracțiuni comi-

[1] Art. 94—95 C. proc. pen.

...ează. În acest caz, după consemnarea declarațiilor, dacă noile fapte rezultate din ascultare nu intră în competența sa de cercetare, va trimite materialele obținute — cu respectarea dispozițiilor procedurale — organului competent în vederea luării măsurilor legale ce se impun. Alteori, problemele fiind deja conturate și probate ca infracțiuni, se procedează la disjungere, întocmindu-se un dosar separat.

În noul dosar, lucrătorul de miliție competent va desfășura cercetările în conformitate cu regulile obișnuite, avînd însă, în plus, posibilitatea folosirii datelor rezultate din cauzele în care s-au desprins și alte infracțiuni decît cele pentru care inițial s-a desfășurat urmărirea penală.

În asemenea situații se mai pot întreprinde măsuri pentru: efectuarea unor noi ascultări de persoane aflate în executarea pedepselor; studierea și folosirea reviziilor, rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau de expertiză și altele.

Cunoscînd tendința generală a învinuiților și inculpaților de a declara mai ușor despre alte infracțiuni decît despre cele săvîrșite de ei, în speranța ușurării situației lor în justiție, lucrătorul de miliție va avea în vedere extinderea cercetărilor și sub acest aspect.

VI. Tactica ascultării propriu-zise

1. În cazul învinuitului sau inculpatului.[1]

Lucrătorul de miliție, după prezentarea persoanei citate procedează, în primul rînd, la identificarea acesteia, întrebînd-o și consemnînd datele cu privire la situația sa personală: nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii ș.a. După aceea, îi aduce la cunoștință fapta care formează obiectul cauzei, cerîndu-i să declare tot ce știe cu privire la aceasta și la învinuirea adusă. Apoi, înainte de a trece la ascultarea propriu-zisă (pe baza întrebărilor stabilite) îi cere ca, în legătură cu învinuirea, să dea o declarație pe care aceasta o va scrie personal.

[1] Art. 69–74 C. proc. pen.

Ascultarea trebuie să aibă loc separat, cu fiecare învinuit sau inculpat în parte, acesta fiind lăsat, mai întîi, să declare tot ce știe în legătură cu cauza pentru care este cercetat.

Este interzis lucrătorului de miliție să citească ori să reamintească învinuiților sau inculpaților declarațiile pe care aceștia le-au dat anterior. De asemenea, nu trebuie să le permită prezentarea ori citirea unor declarații scrise dinainte, dar le poate admite folosirea anumitor însemnări asupra amănuntelor greu de reținut (cifre, date, nume străine etc.).

După ce învinuitul sau inculpatul a făcut declarația, se va proceda la ascultarea lui pe baza întrebărilor stabilite de lucrătorul de miliție care efectuează cercetarea, așa cum s-a arătat în capitolele anterioare. De asemenea, învinuitul sau inculpatul este întrebat cu privire la probele pe care și le propune în apărare.

Atunci cînd învinuitul sau inculpatul face declarații în apărarea sa, lucrătorul de miliție este obligat să procedeze astfel:

— să consemneze susținerile, așa cum sînt relatate de către învinuit sau inculpat;

— să verifice cu atenție, respectînd dispozițiile legale, toate susținerile făcute de învinuit sau inculpat, chiar dacă unele par neverosimile, prin efectuarea, după caz, a actelor procesuale necesare: declarații, procese-verbale, constatări tehnico-științifice, expertize, percheziții, ridicări de obiecte și înscrisuri etc.;

— să comunice învinuitului sau inculpatului rezultatul verificărilor făcute cu privire la susținerile sale;

— să reasculte pe învinuit sau inculpat atunci cînd susținerile lui nu s-au confirmat.

2. În cazul martorului.[1]

Dispozițiile procedurale referitoare la ascultarea învinuitului sau inculpatului se aplică, în general, și în cazul ascultării martorului.[2] De la regulile generale ale ascultării legea prevede însă și unele excepții. În acest sens, i se cere

[1] Art. 78–86 C. proc. pen.; art. 71–74 C. proc. pen.
[2] Art. 86 alin. ultim C. proc. pen.

se de persoane ce nu au contingență cu dosarul pe care îl cercetează. În acest caz, după consemnarea declarațiilor, dacă noile fapte rezultate din ascultare nu intră în competența sa de cercetare, va trimite materialele obținute — cu respectarea dispozițiilor procedurale — organului competent în vederea luării măsurilor legale ce se impun. Alteori, problemele fiind deja conturate și probate ca infracțiuni, se procedează la disjungere, întocmindu-se un dosar separat.

În noul dosar, lucrătorul de miliție competent va desfășura cercetările în conformitate cu regulile obișnuite, avînd însă, în plus, posibilitatea folosirii datelor rezultate din cauzele în care s-au desprins și alte infracțiuni decît cele pentru care inițial s-a desfășurat urmărirea penală.

În asemenea situații se mai pot întreprinde măsuri pentru: efectuarea unor noi ascultări de persoane aflate în executarea pedepselor; studierea și folosirea reviziilor, rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau de expertiză și altele.

Cunoscînd tendința generală a învinuiților și inculpaților de a declara mai ușor despre alte infracțiuni decît despre cele săvîrșite de ei, în speranța ușurării situației lor în justiție, lucrătorul de miliție va avea în vedere extinderea cercetărilor și sub acest aspect.

VI. Tactica ascultării propriu-zise

1. În cazul învinuitului sau inculpatului.[1]

Lucrătorul de miliție, după prezentarea persoanei citate procedează, în primul rînd, la identificarea acesteia, întrebînd-o și consemnînd datele cu privire la situația sa personală: nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii ș.a. După aceea, îi aduce la cunoștință fapta care formează obiectul cauzei, cerîndu-i să declare tot ce știe cu privire la aceasta și la învinuirea adusă. Apoi, înainte de a trece la ascultarea propriu-zisă (pe baza întrebărilor stabilite) îi cere ca, în legătură cu învinuirea, să dea o declarație pe care aceasta o va scrie personal.

[1] Art. 69—74 C. proc. pen.

Ascultarea trebuie să aibă loc separat, cu fiecare învinuit sau inculpat în parte, acesta fiind lăsat, mai întîi, să declare tot ce știe în legătură cu cauza pentru care este cercetat.

Este interzis lucrătorului de miliție să citească ori să reamintească învinuiților sau inculpaților declarațiile pe care aceștia le-au dat anterior. De asemenea, nu trebuie să le permită prezentarea ori citirea unor declarații scrise dinainte, dar le poate admite folosirea anumitor însemnări asupra amănuntelor greu de reținut (cifre, date, nume străine etc.).

După ce învinuitul sau inculpatul a făcut declarația, se va proceda la ascultarea lui pe baza întrebărilor stabilite de lucrătorul de miliție care efectuează cercetarea, așa cum s-a arătat în capitolele anterioare. De asemenea, învinuitul sau inculpatul este întrebat cu privire la probele pe care și le propune în apărare.

Atunci cînd învinuitul sau inculpatul face declarații în apărarea sa, lucrătorul de miliție este obligat să procedeze astfel:

— să consemneze susținerile, așa cum sînt relatate de către învinuit sau inculpat;

— să verifice cu atenție, respectînd dispozițiile legale, toate susținerile făcute de învinuit sau inculpat, chiar dacă unele par neverosimile, prin efectuarea, după caz, a actelor procesuale necesare: declarații, procese-verbale, constatări tehnico-științifice, expertize, percheziții, ridicări de obiecte și înscrisuri etc.;

— să comunice învinuitului sau inculpatului rezultatul verificărilor făcute cu privire la susținerile sale;

— să reasculte pe învinuit sau inculpat atunci cînd susținerile lui nu s-au confirmat.

2. În cazul martorului.[1]

Dispozițiile procedurale referitoare la ascultarea învinuitului sau inculpatului se aplică, în general, și în cazul ascultării martorului.[2] De la regulile generale ale ascultării legea prevede însă și unele excepții. În acest sens, i se cere

[1] Art. 78—86 C. proc. pen.; art. 71—74 C. proc. pen.
[2] Art. 86 alin. ultim C. proc. pen.

să arate dacă este soț sau rudă cu vreuna din părți, în ce relații se află cu acestea și dacă a suferit vreo pagubă de pe urma infracțiunii. De asemenea, înainte de a fi ascultat, el trebuie să depună jurămîntul, conform textului din Codul de procedură penală [1], după care i se atrage atenția că, dacă nu spune adevărul, săvîrșește infracțiunea de mărturie mincinoasă. [2]

Despre toate acestea lucrătorul de miliție trebuie să facă mențiune în declarația scrisă.

Apoi i se face cunoscut obiectul cauzei și i se cere să declare tot ce știe cu privire la persoanele, faptele și împrejurările cauzei respective.

După terminarea declarației i se pun întrebări. În cadrul acestora, lucrătorul de miliție va insista mai ales asupra aspectelor importante pe care martorul le-a omis ori pe care nu le-a explicat în suficientă măsură.

Din punct de vedere tactic-criminalistic, așa cum s-a mai subliniat, datorită calității procesuale diferite a martorului, ascultarea acestuia prezintă și alte particularități față de ascultarea învinuitului sau inculpatului, particularități pe care lucrătorul de miliție trebuie să le aibă permanent în vedere.

Astfel, în practica ascultării martorilor se ridică o serie de probleme pe care lucrătorul de miliție va trebui să le rezolve operativ și în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare.

Dintre acestea, sînt de reținut cele care au o mai mare frecvență în activitatea lucrătorilor de miliție, astfel :

a) *Cum trebuie procedat atunci cînd martorul solicită insistent să-și scrie personal declarația ?*

— Respectînd toate cerințele procedurale și pretinzîndu-i să completeze preambulul imprimatului, legat de depunerea jurămîntului, i se va permite să-și scrie singur declarația, pe hîrtie albă sau pe formular tip, și i se va cere să o semneze.

— După aceasta, dacă lucrătorul de miliție consideră declarația incompletă, îi va pune întrebări și va consemna personal răspunsurile, insistînd asupra aspectelor insuficient tratate de martor în declarația scrisă de el.

[1] Art. 85 C. proc. pen.
[2] Art. 260 C. pen.

— Dacă martorul nu poate ori refuză să semneze, se va face mențiune despre aceasta în finalul declarației.

b) *Părerile martorului se consemnează ?*

— De regulă, în scris nu se consemnează asemenea păreri, deoarece martorul este chemat să relateze ce a văzut, ce a auzit etc., și nicidecum ceea ce crede. Aceasta nu înseamnă însă că pe parcursul ascultării nu pot fi avute în vedere părerile acestuia și apoi confruntate cu toate informațiile și probele administrate de lucrătorul de miliție pentru a putea fi sau nu luate în considerație.

De subliniat că părerile și presupunerile persoanelor ascultate vor fi reținute ca date ce pot fi verificate (în teren) de lucrătorul de miliție, ele neavînd însă nici o valoare probatorie. De altfel, acesta este și motivul pentru care nu trebuie consemnate în declarația martorului.

c) *Cum trebuie să se procedeze atunci cînd martorul propus de învinuit sau inculpat susține că nu cunoaște nimic cu privire la cauză ?*

În această situație, succesiunea activităților ce trebuie întreprinse va fi următoarea :

— ascultarea martorului cu consemnarea tuturor depozițiilor acestuia, chiar dacă susține că nu cunoaște nimic ;

— confruntarea martorului cu învinuitul sau inculpatul.

În privința momentului indicat pentru a se proceda la confruntare, lucrătorul de miliție trebuie să manifeste atenție, căci, adesea, învinuiții (inculpații), propunînd asemenea martori, intenționează să folosească prilejul confruntării într-un anumit scop, care poate fi :

— dorința de a vedea o anumită persoană ;

— posibilitatea de a informa pe cel cu care va fi confruntat despre poziția lui în cercetare ;

— verificarea faptului dacă persoana propusă ca martor se află în țară, este în stare de libertate etc.

Nu trebuie uitat că, uneori, asemenea martori pot deveni ei înșiși învinuiți (inculpați), motiv pentru care se și postează pe poziția negării, ceea ce impune ca situația lor să fie analizată cu deosebită grijă.

d) *Cum trebuie procedat atunci cînd declarația martorului nu este suficient de convingătoare în privința împrejurărilor esențiale pentru cauză?*

În aceste situații se va consemna declarația martorului, așa cum o formulează și o susține el, după care lucrătorul de miliție va verifica cele afirmate prin:

— ascultarea altor persoane cu privire la aceleași probleme;

— deplasarea la locul unde s-a petrecut evenimentul (omorul, violul, incendiul, accidentul etc.) și verificarea în teren a celor ce se susțin.

Aceste deplasări se fac împreună cu persoana respectivă, constatările fiind materializate într-un proces-verbal la care se vor anexa fotografiile și schițele ce se execută cu acea ocazie.

e) *Cum trebuie procedat atunci cînd persoanele care au cunoștință despre cauză nu pot fi ascultate ca martori pentru motivele prevăzute în dispozițiile legale?*

De la regula generală, potrivit căreia poate fi ascultată ca martor orice persoană care are cunoștință despre vreo faptă sau împrejurare de natură să ajute la aflarea adevărului în procesul penal, legea face unele excepții [1].

Astfel, de exemplu, avocatul, medicul, personalul sanitar, notarul ș.a., fiind obligați să păstreze secretul profesional, nu pot fi ascultați ca martori despre fapte și împrejurări de care au luat cunoștință în exercițiul funcțiunii, fără încuviințarea persoanei sau a organizației față de care sînt obligați a păstra secretul.

De asemenea, atunci cînd învinuitul sau inculpatul și-a angajat ca apărător un avocat care cunoaște date ce interesează cercetările, pentru buna rezolvare a cauzei acesta va putea fi ascultat ca martor, nemaiputînd avea însă calitatea de apărător. Se cere însă ca persoana respectivă să fi luat cunoștință de faptele asupra cărora va fi întrebat înainte de a fi fost angajat ca apărător, și nicidecum în virtutea activităților ce le-a desfășurat în această calitate.

Soțul, soția, copiii și rudele apropiate [2] ale învinuitului sau inculpatului nu sînt obligate a depune ca martori. Ca

[1] Art. 79—80 C. proc. pen.
[2] Art. 149 C. pen.

urmare, la invitarea lor trebuie să li se explice acest lucru, insistîndu-se (acolo unde este cazul) ca persoanele respective să depună ca martori. În caz de refuz, se consemnează în scris și se renunță la aceste persoane. Dacă acceptă să depună ca martori, în preambulul declarațiilor se vor face mențiuni că au luat cunoștință de dispozițiile legale și consimt de bună voie să facă declarații, preferabil fiind ca persoanele respective să-și scrie personal declarațiile. Trebuie reținut că, de multe ori, aceste persoane dețin date foarte importante pentru cercetare, care, fiind exploatate, pot conduce la stabilirea unor probe temeinice, ce nu vor mai putea fi infirmate în instanța de judecată, nici chiar printr-o eventuală retractare a declarațiilor inițiale.

f) *Cum trebuie procedat atunci cînd martorul se abate de la întrebarea ce i s-a pus?*

Atunci cînd martorul se abate neintenționat de la întrebarea ce i s-a adresat, el va fi oprit și discuția va fi reluată cu grija de a nu-l sugestiona în vreun fel. Dacă este nevoie, va fi ajutat să-și reamintească faptele, apelînd la depozițiile persoanelor cu care s-a aflat împreună etc., iar după aceasta i se va consemna declarația.

Dacă această abatere este rău intenționată i se va atrage atenția să declare numai adevărul, reamintind obligațiile sale legale și sancțiunile la care se expune procedînd altfel. Dacă nici la apelurile repetate ale lucrătorului de miliție el nu înțelege că este necesar să se refere numai la întrebarea pusă, i se va consemna depoziția, urmînd a fi verificată și apreciată ca atare.

VII. Unele particularități privind psihologia minorilor și tactica ascultării lor

Procesele de percepție, memorare și mai ales de redare ale minorilor sînt influențate de spiritul de fantezie, inventivitatea și susceptibilitatea lor exagerată, teama de părinți sau de educatori, sentimentul pudorii, curajul rău înțeles etc.

Caracteristica generală a minorilor este marea lor mobilitate și instabilitate în redare, ca urmare a imaturității pro-

cesului de gîndire, la care se adaugă gradul crescut de impresionabilitate.

Pe măsură ce minorul trece granița celor 14 ani, gîndirea lui devine mai matură, informațiile recepționate se fixează mai solid în memorie, iar influențele și sugestiile afectează într-o mai mică măsură ceea ce el relatează.

În altă ordine de idei, trebuie să se știe că minorul are și un spirit de observație bine dezvoltat, el fiind deosebit de atent chiar atunci cînd dă impresia că nu-l interesează ceea ce se petrece în jurul lui.

Cu toate acestea, trebuie avut în vedere că lipsa experienței de muncă și de viață, imposibilitatea de a aprofunda suficient cele ce se petrec în anturajul său fac din minor o persoană care, deși posesoare a unui spirit de observație ascuțit, nu poate totuși să rețină și să redea toate problemele esențiale pentru cercetare.

Pe de altă parte, reacțiile pe care le are, manifestările lui mai puțin controlate decît ale unui adult pot constitui indicii referitoare la poziția pe care minorul o adoptă față de faptele cercetate.

După vîrsta de 14 ani, personalitatea minorului fiind mai bine conturată, apar anumite sentimente, porniri spre admirație, simpatie, dragoste și repulsie. În această perioadă, ca urmare a instalării pubertății, adesea apar manifestări de nesupunere a minorului, care, din tendința de a brava, este expus pericolului de a comite unele fapte ilicite.

Mai mult, în practica lucrătorilor de miliție sînt cunoscute cazurile așa-numiților minori „problemă", adică ale acelora care, fiind scăpați de sub supravegherea părinților, educatorilor etc., săvîrșesc în mod repetat fapte penale. Caracteristicile generale ale acestei categorii de minori sînt, în primul rînd, precocitatea în gîndire, neîncrederea în persoanele adulte, spiritul practic mai dezvoltat și tendința sporită spre minciună și simulare.

Existența unei mari diversități a particularităților de natură psihologică ale minorilor ridică unele probleme specifice și în domeniul tacticii ascultării lor. De asemenea, cu cît este mai mică vîrsta minorului cu atît ascultarea lui este mai dificilă sub aspect tactic.

Datorită considerentelor arătate, la ascultarea minorului trebuie avute în vedere următoarele: vîrsta lui; gradul său

de dezvoltare psiho-intelectuală; mediul social din care provine și anturajul sub a cărui influență se află (familie dezorganizată, părinți bețivi, recalcitranți, infractori etc.); antecedentele penale sau comportamentul lui general anterior; împrejurările concrete în care a săvîrșit fapta ilicită.

De aceea, este necesar ca în toate cazurile, indiferent de calitatea procesuală a minorilor, lucrătorul de miliție să se pregătească temeinic pentru ascultare și să manifeste o grijă deosebită începînd de la invitarea lor pentru ascultare și pînă la terminarea acestei importante activități.

De un real folos pentru pregătirea ascultării minorilor și cunoașterea persoanei acestora sînt datele anchetei sociale[1], precum și cele culese de către lucrătorul de miliție printre vecini, colegi, prieteni etc., pe care însă trebuie să le folosească cu mult discernămînt în procesul ascultării.

În primul rînd, trebuie reținut că, potrivit legii, *ascultarea minorului învinuit sau inculpat* care nu a împlinit 16 ani se va efectua — dacă organul de urmărire penală consideră necesar — în prezența delegatului autorității tutelare și a părinților, iar cînd este cazul — a tutorelui, curatorului sau a persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul[2].

Practica arată că, la ascultare, minorii învinuiți sau inculpați pot adopta atitudini diferite — în funcție de particularitățile lor psihologice individuale — ceea ce impune folosirea de către lucrătorul de miliție a unor metode și procedee tactice adecvate fiecărui caz.

Există astfel minori care, la început, apar timorați și puțin vorbăreți, situație ce poate fi generată de mai multe cauze. Spre exemplu, unii dintre aceștia, înainte de a fi aduși la ascultare, pot fi bruscați sau loviți de părinți ori pregătiți de anumite persoane să ascundă adevărul la cercetări. De multe ori, un efect de intimidare exercită asupra lor însăși uniforma celui care îi ascultă și atmosfera „rece" a încăperii unde se efectuează cercetarea.

Evident, aflat în fața unor situații ca cele de mai sus, lucrătorul de miliție trebuie, mai întîi, să stabilească cauzele lor și, în funcție de acestea, să adopte atitudinea cea mai potrivită în „dialogul" ce-l poartă cu minorii respectivi.

1 Art. 482 C. proc. pen.
2 Art. 481 C. proc. pen.

În contrast cu cei de mai sus, unii minori — învinuiți sau inculpați — pot adopta la ascultare o atitudine de bravadă sau de regret pentru faptele pe care le-au săvîrșit. Atitudinea de bravadă, deși mai rar întîlnită, este caracteristică celor cu fire impulsivă, obraznici, aceasta datorîndu-se, de multe ori, și mediului din care provin : familii dezorganizate, părinți infractori, bătăuși, bețivi etc.

Atitudinea de regret se datorește sentimentului de teamă și rușine pentru ceea ce au făcut. De obicei, acești minori plîng ori „se închid în ei", reușind cu greu să lege discuțiile în timpul ascultării.

Unele aspecte se ridică și în legătură cu ascultarea minorilor deveniți victime ale unor aberații sexuale săvîrșite de pederaști sau de alte categorii de adulți cu preocupări sexuale anormale. Față de aceștia trebuie, de asemenea, manifestată grijă la ascultarea lor, atît în ceea ce privește tonul discuției, cît și limbajul folosit de lucrătorul de miliție.

Așa cum se știe, una din sarcinile lucrătorilor de miliție o constituie stabilirea cauzelor și condițiilor care au generat ori favorizat săvîrșirea de către minori a infracțiunilor ce fac obiectul cercetărilor. De aceea, în mod deosebit, la ascultarea minorilor trebuie avut în vedere factorul „imitație", care, adesea, stă la originea unor infracțiuni comise de către aceștia, mai ales în cazul unor furturi, violuri și, uneori, chiar al unor tîlhării săvîrșite în grup.

În activitatea organelor de miliție, o importanță deosebită prezintă și *ascultarea minorilor în calitate de martori.*

Potrivit legii, ascultarea ca martor a minorului care nu a împlinit vîrsta de 14 ani se face în prezența unuia dintre părinți ori a tutorelui sau a persoanei căreia îi este încredințat spre creștere și educare [1].

La ascultarea ca martor a unui minor trebuie manifestată o grijă sporită, avîndu-se în vedere : vîrsta fragedă, gradul crescut de impresionabilitate, tendința de a brava, de a adăuga mici neadevăruri la faptele observate și reținute de memoria lui etc.

Probleme mai deosebite de ordin tactic ridică ascultarea martorilor minori care nu au împlinit vîrsta de 14 ani. Aceștia nu au discernămînt, nu răspund penal, astfel că față de

[1] Art. 81 C. proc. pen.

declarațiile lor trebuie avută o anumită rezervă. Uneori însă și declarațiile acestei categorii de martori sînt valoroase.

Un rol însemnat în asigurarea desfășurării în bune condiții a ascultării îl are stabilirea persoanei celei mai indicate, dintre cele prevăzute de lege, să participe la ascultare, urmărindu-se ca prezența ei să nu fie de natură a-l inhiba ori speria pe minor. Astfel, cînd, spre exemplu, unul dintre părinți este mai apropiat minorului, acesta va fi preferat ; cînd însă minorul manifestă teamă exagerată față de ambii părinți, la ascultare va fi invitată altă persoană din rîndul celor prevăzute de lege.

De asemenea, dacă ascultarea făcută în prezența uneia dintre persoanele indicate nu a dat rezultate, există posibilitatea repetării ei, însă cu participarea altei persoane din cele arătate în Codul de procedură penală.

Prezența persoanelor prevăzute de lege să asiste la ascultarea minorului în vîrstă de pînă la 14 ani nu trebuie să-l determine pe lucrătorul de miliție să renunțe la rolul său activ în procesul ascultării. Dimpotrivă, este necesar ca el să folosească aceste prilejuri pentru a-l determina pe minor să-și înfrîngă reținerea ori teama, care, de multe ori, îi este insuflată de către persoane interesate în cauză.

În afara celor arătate, mai sînt, desigur, și alte reguli care trebuie respectate cu ocazia ascultării minorului. Astfel, se impune ca lucrătorul de miliție să folosească termenii pe care minorul îi înțelege, iar în intervențiile sale să țină seama că pericolul sugestionării acestuia este mai mare decît în cazul martorilor adulți, temerea poate să-l inhibe determinîndu-l „să se închidă în el".

De asemenea, atunci cînd lucrătorul de miliție consemnează cele declarate de minor, el va avea grijă : să reproducă expresiile acestuia ; să păstreze ordinea în care a relatat faptele ; să consemneze tot ceea ce declară relativ la persoanele cărora le-a destăinuit faptele ce fac obiectul cercetării.

La terminarea ascultării, minorului i se va da să citească singur ori i se va citi declarația, după care se va îndeplini procedura privitoare la semnarea ei. Atunci cînd la ascultare participă persoanele prevăzute de lege, este indicat ca acestea să citească cu voce tare declarația, atît pentru ele cît și pentru minor, după care se va proceda la semnarea ei, în conformitate cu dispozițiile legale.

VIII. Fixarea datelor rezultate din ascultare. Repetarea ascultării. Folosirea magnetofonului la ascultare

1. Fixarea datelor rezultate din ascultare.

Atît ascultarea învinuitului sau inculpatului, cît şi a martorului se materializează în declaraţii scrise.

Declaraţiile trebuie să conţină totalitatea susţinerilor persoanelor ascultate, să fie clare şi să folosească o terminologie cît mai apropiată de cea a autorilor lor, dacă nu chiar identică cu ea.

Declaraţiile trebuie să cuprindă elementele care interesează cauza şi să nu fie încărcate cu amănunte inutile pentru cercetare.

În principal, din conţinutul primelor declaraţii ale învinuitului sau inculpatului trebuie să rezulte că a luat cunoştinţă de învinuirea ce i se aduce şi că a fost solicitat să dea răspunsuri clare şi explicite.

Se recomandă ca el să fie ajutat la formularea unor declaraţii cît mai scurte, concise, care să nu conţină expresii nelalocul lor, ireverenţioase sau vulgarităţi.

Declaraţiile se consemnează, pe cît posibil, cuvînt cu cuvînt, urmărindu-se ca orice afirmaţie să se bizuie pe un fapt ce poate confirma ori infirma susţinerile făcute.

Cînd învinuitul sau inculpatul creează greutăţi la ascultare, revine ori modifică frecvent formulările iniţiale, va fi pus să răspundă în scris şi să semneze după fiecare răspuns.

Semnarea declaraţiei pe fiecare pagină, atît de către învinuit sau inculpat ori martor, cît şi de către lucrătorul de miliţie este o condiţie de formă la a cărei îndeplinire va trebui să vegheze cel ce efectuează ascultarea. De asemenea, pe marginea declaraţiei trebuie să menţioneze orice ştersătură ori modificare sub semnătura lui şi a persoanei ascultate.

Declaraţia învinuitului sau inculpatului va conţine întrebări scrise sub care se vor insera răspunsurile date, pe cînd declaraţia martorului, de regulă, apare într-o formă narativă neîntreruptă. Dacă însă situaţia impune, şi declaraţiile martorului pot conţine unele întrebări, mai ales în cazul cînd acesta se dovedeşte instabil sau pripit. De exemplu, atunci cînd martorul afirmă că a auzit ceva, el va fi pus în situaţia să

precizeze — în declaraţie — persoana de la care a auzit, ce anume a auzit, cînd, în ce împrejurări, de la ce distanţă, cine mai era de faţă, cine ar mai fi putut auzi şi altele.

2. Repetarea ascultării.

De multe ori, în cursul efectuării cercetărilor apar situaţii cînd, pentru clarificarea unor noi împrejurări ale cauzei, precizarea unor amănunte, completarea declaraţiilor anterioare ori lămurirea aspectelor omise cu ocazia primei ascultări, se impune repetarea ascultării învinuitului sau inculpatului ori a martorului. Alteori, aceasta este determinată şi de instabilitatea, nesiguranţa sau de nesinceritatea în declaraţii a persoanelor în cauză.

În practică se mai întîmplă însă ca repetarea ascultării învinuitului, inculpatului sau a martorului să aibă loc datorită slabei calităţi a declaraţiilor luate iniţial şi, în general, modului defectuos, incomplet etc. în care unii lucrători de miliţie efectuează ascultarea persoanelor.

De aceea, în funcţie de motivul care a determinat repetarea ascultării, se va adopta procedeul corespunzător, cerîndu-se persoanei în cauză să facă toate precizările ce se impun.

Pentru ca prin repetarea ascultării să se asigure lămurirea tuturor problemelor nou apărute, se impune întocmirea unui chestionar amănunţit. La elaborarea acestuia, lucrătorul de miliţie trebuie *să prevadă problemele pe care învinuitul sau inculpatul le-ar putea ridica*, pentru a fi pregătit cu întrebări suplimentare şi de amănunt care să determine obţinerea unei declaraţii reale şi cît mai complete.

Atunci cînd învinuitul sau inculpatul, prin noua declaraţie, îşi retractează mărturisirile făcute anterior, încă de la începutul declaraţiei scrise se va face menţiune despre aceasta, precizîndu-se şi motivele pentru care retractează primele susţineri.

Trebuie, în concluzie, reţinut că oricare ar fi explicaţia necesităţii de a se repeta ascultarea, din mai multe considerente este indicat ca asemenea situaţii să devină excepţii în practica lucrătorilor de miliţie. Desigur, aşa cum s-a arătat, aceasta depinde în mare măsură de persoanele în cauză. În ultimă analiză însă, depinde de lucrătorul de miliţie care, prin modul cum pregăteşte şi conduce ascultarea, încă de la început trebuie să asigure succesul deplin al acestei impor-

tante și indispensabile activități procesuale și tactico-criminalistice, desfășurate de către organele de cercetare ale miliției, pentru justa soluționare a cauzelor penale [1].

3. Folosirea magnetofonului la ascultare.

În activitatea de urmărire penală, mai ales cu ocazia ascultării persoanelor, lucrătorii de miliție recurg tot mai frecvent la imprimarea pe bandă de magnetofon a declarațiilor învinuiților sau inculpaților și chiar ale unor martori, în cazuri mai deosebite. Cum însă legea noastră procesual-penală nu enumeră în mod expres — în rîndul mijloacelor de probă — benzile de magnetofon conținînd declarațiile învinuiților, inculpaților sau ale martorilor, întrebuințarea magnetofonului se face mai mult în scop operativ ori tactic. Dar, chiar și în această situație, imprimarea discuțiilor purtate cu unele persoane chemate la ascultare se dovedește de un mare folos pentru munca organelor de miliție.

Atunci cînd se folosește magnetofonul, este necesar, în primul rînd, ca pe bandă să fie imprimate : data, ora și locul ascultării ; gradul, numele și prenumele lucrătorului care efectuează ascultarea, organul de miliție din care face parte ; datele de identificare ale persoanei ascultate. Persoana care este ascultată se încunoștințează că declarația ei va fi imprimată.

În scopuri de ordin operativ, în cazul existenței unor contraziceri în declarații, atunci cînd persoana este inconstantă în relatările sale ori cînd este vorba de rea-credință sau de încercări de inducere în eroare ori în vederea studierii atitudinii persoanei ce interesează cercetarea, se pot face, de asemenea, imprimări. De regulă, atunci cînd declarațiile persoanei respective se referă la probleme deosebit de importante, pe lingă consemnarea scrisă a acestora, se va proceda și la imprimarea lor pe bandă magnetică.

De mare utilitate se dovedesc ascultările rapide, făcute cu magnetofoanele portabile la fața locului, de exemplu, în cazul victimelor unor incendii, accidente grave etc., în special al celor care se află în pericolul de a sucomba în drum spre spital și al celor ale căror declarații, evident, nu pot fi consemnate în scris. Și în aceste situații se vor înregistra

[1] Cei ce doresc să-și verifice gradul de cunoștințe în acest domeniu pot apela la anexele II, III și IV din prezenta lucrare. (N.A.)

datele de identificare ale persoanei în cauză, locul, data și ora cînd se efectuează ascultarea. Ulterior, la organul de miliție, aceste declarații vor putea fi ascultate, analizate, transcrise și exploatate în interesul rezolvării cauzei penale.

IX. Unele considerații cu privire la rolul activ al lucrătorului de miliție în procesul ascultării

Întregul proces al ascultării persoanelor, ce se desfășoară în cursul urmăririi penale, reprezintă o activitate vie, dinamică, în cadrul căreia lucrătorul de miliție trebuie să-și afirme permanent rolul său activ.

Aceasta constituie, în primul rînd, o obligație a organului de urmărire penală, prevăzută de lege [1], și ea trebuie îndeplinită întocmai. Astfel, în virtutea rolului său activ, organul de urmărire penală este obligat să strîngă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia. Probele trebuie administrate atît în favoarea cît și în defavoarea învinuitului sau inculpatului.

În sensul celor arătate, rolul activ trebuie exercitat chiar dacă infractorul își recunoaște vinovăția.

Tot în înțelesul legii, rolul activ al organului de urmărire penală constă și în obligația acestuia de a explica învinuitului sau inculpatului, precum și celorlalte părți drepturile lor procesuale.

De asemenea, în îndeplinirea acestui rol, organul de urmărire penală este obligat să strîngă date cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit sau favorizat săvîrșirea infracțiunii, precum și orice alte date de natură să servească la soluționarea cauzei.

Abordînd problema din alt punct de vedere — dar care vizează același obiectiv, respectiv aflarea adevărului într-o cauză penală — trebuie subliniat că exercitarea rolului activ de către lucrătorul de miliție are și rațiuni de ordin tactic-criminalistic și operativ-milițienesc.

Aceasta înseamnă, în primul rînd, că pe tot parcursul

[1] Art. 4 C. proc. pen. ; art. 202 C. proc. pen.

ascultării lucrătorul de miliţie trebuie să aibă iniţiativa de partea sa.

Acţionînd în spiritul legii şi folosind metodele şi procedeele tactice adecvate fiecărui caz, el trebuie să ceară învinuitului sau inculpatului ori martorului răspunsuri şi explicaţii clare la întrebările pe care le adresează, analizînd cu discernămînt declaraţiile făcute, după care va consemna în mod fidel cele relatate.

Atunci cînd se impune, respectînd regulile procedurale, va putea dezbate chiar şi în contradictoriu, cu persoanele ascultate, problemele care necesită a fi temeinic lămurite.

Referitor la aceasta, trebuie just înţeleasă şi problema combativităţii lucrătorului de miliţie în procesul ascultării. A fi combativ nu înseamnă a „monopoliza" discuţiile cu ocazia ascultării unei persoane; dimpotrivă, manifestarea unui spirit combativ real, autentic, trebuie să se reflecte, pe lîngă altele, în preocuparea permanentă a lucrătorului de miliţie pentru aplicarea corectă a legii, în exigenţa cu care pretinde celui ascultat să-şi argumenteze afirmaţiile. Cu alte cuvinte, despre tot ce se relatează la ascultare trebuie să se ceară argumente convingătoare, iar atunci cînd o problemă este neclară ori nu a fost bine înţeleasă, fără nici o reticenţă, să se insiste pentru lămurirea ei deplină.

Combătînd unele practici negative, care duc la sugestionarea învinuitului sau inculpatului ori a martorului în timpul ascultării, trebuie arătat că tot aşa de dăunătoare sînt şi situaţiile cînd lucrătorul de miliţie — din cauza neatenţiei ori a insuficientei pregătiri profesionale — devine el însuşi „victima" sugestionării de către persoanele cercetate. De aceea, manifestîndu-şi rolul său activ, lucrătorul care face cercetarea trebuie să asculte cu tact şi răbdare explicaţiile ce i se dau, iar atunci cînd se impune, să acţioneze operativ pentru verificarea minuţioasă a celor declarate, administrînd probele necesare, indiferent dacă, în final, sînt în favoarea sau defavoarea învinuitului ori a inculpatului.

EXEMPLE

de întrebări sugestive şi de întrebări corecte

Sugestive	Corecte
a) În cazul unui furt de autovehicul	
— Aţi văzut staţionînd în faţa imobilului dv. un automobil „Volga" de culoare neagră ?	— Aţi remarcat vreun autovehicul staţionînd pe strada dv. ? — În ce loc, ce marcă şi ce culoare avea acel autovehicul?
b) În cazul unei infracţiuni de trafic cu valută	
— Vă aflaţi la aceeaşi masă din barul „Bulevard" cu Nelu şi Mateaş cînd aceştia schimbau valuta ?	— În ce loc şi în a cui companie vă aflaţi la acea oră ? — Ce făceau persoanele despre care afirmaţi că erau prezente ?
c) În cazul unui furt din poşetă	
— În ziua aceea, pe la orele 15,00, pe strada Speranţei, aţi văzut un tînăr cu părul lung, roşcat, care se îndrepta grăbit spre gară ?	— În ce loc vă aflaţi la data de..., orele 15,00, şi pe ce stradă? — Aţi remarcat vreo persoană care v-a atras atenţia cu acest prilej, de ce sex era, ce comportament avea şi în ce direcţie se îndrepta?
Întrebările de mai sus sînt sugestive deoarece indică marca maşinii, culoarea, activitatea depusă în bar de cei 2 traficanţi, precum şi semnalmentele persoanei bănuite, creînd pericolul obţinerii unor declaraţii care să nu conţină adevărul.	Întrebările de mai sus sînt corect formulate, întrucît persoana ascultată este pusă în situaţia de a relata singură datele de care cercetarea are nevoie, fără a suferi vreo influenţă din partea lucrătorului de miliţie.

TACTICA ASCULTĂRII

(schemă orientativă)

I. Probleme generale de procedură penală şi de tactică a ascultării

1. ASCULTAREA (noţiune)

Este activitatea procesuală şi de tactică criminalistică ce constă în obţinerea de la persoana ascultată a unor date necesare pentru stabilirea faptelor care au importanţă probatorie în cauza care se cercetează.

2. PERSOANE CARE POT FI ASCULTATE

- Învinuitul (inculpatul)
- Martorul
- Partea vătămată (victima)
- Partea civilă
- Partea responsabilă civilmente
- Expertul

3. REGULI GENERALE-TACTICE ŞI DE PROCEDURĂ. SARCINILE ASCULTĂRII

- Asigurarea strictă a legalităţii socialiste în procesul ascultării.
- Obţinerea de declaraţii complete şi veridice de la persoana ascultată.
- Însuşirea şi aplicarea cunoştinţelor de psihologie judiciară cu privire la ascultarea persoanelor.
- Exercitarea rolului activ de către lucrătorul de miliţie şi manifestarea unei permanente iniţiative din partea sa.
- Folosirea mijloacelor şi procedeelor tehnice şi tactice criminalistice adecvate, în funcţie de :
  - — probe şi alte date existente la dosarul cauzei ;
  - — cunoaşterea unor date despre persoana care este ascultată (caracter, temperament, antecedente, relaţii etc.) ;
  - — natura infracţiunii în legătură cu care se efectuează cercetarea.

4. PREGĂTIREA PENTRU ASCULTARE

- Studierea materialului probatoriu şi cu caracter informativ pentru stabilirea persoanelor ce urmează a fi ascultate.
  - Materiale probatorii
    - Procese-verbale de constatare; declaraţii; înscrisuri ridicate la percheziţii etc.; rapoarte de constatare tehnico-ştiinţifică, expertize ş.a.
  - Materiale cu caracter informativ
    - Rapoarte, note informative şi denunţuri; note de investigaţii ori filaj; informaţii ale organizaţiilor socialiste.
- Stabilirea modului de citare, a timpului şi locului unde se va efectua ascultarea.
  - Modul
    - Citaţie; notă telefonică, telegrafică
  - Timpul
    - În afara programului (organelor de miliţie); în timpul programului
  - Locul
    - Sediul org. de miliţie; locul de muncă; domiciliu, consiliu popular; loc de deţinere; spital, unitate militară etc.
- Întocmirea planului de ascultare şi determinarea ordinii invitării la ascultare.
  - Criteriul de stabilire a întrebărilor
    - Al succesiunii logice; al succesiunii psihologice
  - Ordinea invitării
    - Toţi în aceeaşi zi, la ore diferite; în zile diferite.

5. ETAPELE ASCULTĂRII

- Verificarea identităţii persoanei care va fi ascultată
- Ascultarea relatării libere a acesteia
- Punerea de întrebări, ascultarea şi consemnarea răspunsurilor

6. CONSEMNAREA DECLARAŢIILOR LA ASCULTARE (condiţii)

- Se consemnează pe foi de hîrtie (sau formulare tip I.G.M.)
- Întrebările se scriu la persoana a II-a plural, iar răspunsurile la persoana I singular
- Frazele să fie scurte şi clare
- Adăugirile, corecturile ori suprimările intervenite în declaraţie se confirmă în scris — în cuprinsul, la marginea sau sfîrşitul declaraţiei — şi se semnează de lucrător şi persoana ascultată
- Locurile nescrise se barează
- Declaraţia se semnează pe fiecare pagină şi la sfîrşit, de lucrătorul de miliţie şi de persoana ascultată; după caz, o semnează şi interpretul
- Cînd persoana ascultată nu poate ori refuză să semneze, faptul se va consemna în declaraţie

II. Tactica ascultării învinuitului (inculpatului)

1. NOŢIUNI

ÎNVINUIT
Persoana faţă de care se efectuează urmărirea penală, dacă nu s-a pus în mişcare acţiunea penală împotriva sa (art. 229 C. proc. pen.)

INCULPAT
Persoana împotriva căreia s-a pus în mişcare acţiunea penală (art. 23 C. proc. pen.)

2. REGULI TACTICE ŞI DE COMPORTAMENT ETICO-PROFESIONAL AL LUCRĂTORULUI DE MILIŢIE ÎN TIMPUL ASCULTĂRII ÎNVINUITULUI (INCULPATULUI)

- Să asculte atent explicaţiile date de învinuit (inculpat)
- Să nu schimbe, pe cît posibil, tonul discuţiei
- Să aibă permanent o atitudine de respect faţă de învinuit (inculpat)
- Să se concentreze asupra problemelor relatate de învinuit (inculpat), notîndu-şi explicaţiile ce apar îndoielnice, puerile etc.
- Să nu sugestioneze pe învinuit (inculpat) prin întrebări ori în alt mod
- Să nu întrerupă, nejustificat, explicaţiile învinuitului (inculpatului)
- Să nu aprobe ori să dezaprobe prin cuvinte, expresii sau gesturi explicaţiile învinuitului (inculpatului)
- La terminarea declaraţiei învinuitului (inculpatului), să ceară explicaţii asupra problemelor despre care apar îndoieli, contraziceri ori care nu au fost suficient lămurite

3. PROCEDEE TACTICE SPECIALE CU PRIVIRE LA ASCULTAREA ÎNVINUITULUI (INCULPATULUI)

- Procedeul relatării libere
  - Învinuiţi (inculpaţi) tăcuţi
  - Învinuiţi (inculpaţi) logoreici
- Procedeul progresiv
  - În cazul infracţiunilor slab probate la început
- Procedeul frontal
  - Învinuiţi (inculpaţi) temători
  - Învinuiţi (inculpaţi) mincinoşi
- Procedeul mixt (frontal-progresiv)
  - Învinuiţi (inculpaţi) neîncrezători, bănuitori

4. METODE PRACTICE DE ASCULTARE

- Folosirea datelor obţinute pe cale informativă
- Folosirea datelor compromiţătoare
- Folosirea corpurilor delicte şi a altor mijloace materiale de probă
- Folosirea datelor rezultate din alte cauze penale

III. Tactica ascultării martorului

1. MARTOR (noțiune)

Persoana care are cunoștință despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal (art. 78 C. proc. pen.)

2. EXCEPȚII

- Cine nu poate fi ascultat ca martor
  - Persoana obligată a păstra secretul profesional... cu privire la faptele și împrejurările de care a luat cunoștință în exercițiul profesiei, fără încuviințarea persoanei sau a organizației socialiste față de care este obligată a păstra secretul
- Cine nu este obligat să depună ca martor
  - Soțul și rudele apropiate ale învinuitului (inculpatului) în condițiile stabilite de lege

IV. Unele particularități ale tacticii ascultării minorului

1. MINOR (noțiune)

Persoana fizică care nu a împlinit vîrsta de 18 ani

2. FACTORI CE TREBUIE AVUȚI ÎN VEDERE LA ASCULTAREA MINORULUI

- Vîrsta minorului
- Gradul de dezvoltare psiho-intelectuală a acestuia
- Antecedente penale
- Mediul social din care provine
- Împrejurările concrete în care s-a produs fapta

3. ASCULTAREA MINORILOR ÎNVINUIŢI SAU INCULPAŢI CARE N-AU ÎMPLINIT 16 ANI SE FACE, DACĂ ORGANUL DE URMĂRIRE PENALĂ CONSIDERĂ NECESAR, ÎN PREZENŢA:

- Delegatului autorităţii tutelare şi a părinţilor
- Curatorului
- Tutorelui
- Persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul

4. ASCULTAREA MINORULUI MARTOR CARE N-A ÎMPLINIT 14 ANI SE FACE ÎN PREZENŢA:

- Unuia dintre părinţi
- Persoanei căreia îi este încredinţat spre creştere şi educare
- Tutorelui

5. REGULI TACTICO-PROCEDURALE ALE ASCULTĂRII MINORILOR

- Să se menţină, la consemnarea declaraţiilor, expresiile minorului
- Minorul martor sub 14 ani nu depune jurământul
- Să fie păstrată ordinea prezentării faptelor
- Adoptarea unei poziţii care să nu inhibe sau să timoreze minorul
- Să se consemneze toate afirmaţiile minorului

CHESTIONAR ORIENTATIV

pentru verificarea cunoştinţelor privind tactica ascultării învinuiţilor, inculpaţilor şi a martorilor *

1. Cum se procedează atunci cînd învinuitul sau inculpatul, în timpul ascultării, se abate intenţionat de la răspunsul la întrebarea pusă?
   a) se acceptă poziţia acestuia, fiind interzisă punerea vreunei întrebări suplimentare;
   b) se întrerupe ascultarea şi se întocmeşte proces-verbal în care se consemnează poziţia învinuitului sau inculpatului;
   c) se pun întrebări suplimentare, combătîndu-se încercarea de ascundere a adevărului şi se folosesc corpurile delicte aflate la dispoziţia lucrătorului de miliţie.

2. Cum se procedează atunci cînd abaterea de la răspuns, a învinuitului sau inculpatului, se dovedeşte a fi neintenţionată?
   a) se întrerupe ascultarea, lăsîndu-se învinuitul sau inculpatul să-şi reamintească cum stau lucrurile;
   b) se discută motivările făcute pînă la acel moment şi se atrage atenţia învinuitului sau inculpatului că se abate de la răspuns, după care se reia ascultarea, cerîndu-se cît mai multe amănunte;
   c) nu se consemnează susţinerile asupra cărora există îndoieli, ci numai cele a căror veridicitate este solid probată.

3. Cînd este necesar ca planul de ascultare a învinuitului sau inculpatului să fie construit după principiul succesiunii logice?
   a) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor versaţi, refractari, posesori de bogate antecedente penale;
   b) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor lipsiţi de experienţă infracţională şi care-şi formulează greu răspunsurile;
   c) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor care neagă de la început învinuirea.

* La experimentarea chestionarului a contribuit Catedra de criminalistică a Şcolii militare de ofiţeri a Ministerului de Interne.

4. Cînd este necesar ca planul de ascultare a învinuitului sau inculpatului să fie construit după principiul succesiunii psihologice?
   a) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor refractari, cu o bogată experienţă infracţională;
   b) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor fricoşi, sentimentali, aflaţi la prima faptă penală;
   c) în cazul învinuiţilor sau inculpaţilor vorbăreţi şi care dovedesc prin comportamentul postinfracţional că-şi regretă faptele.

5. Care este momentul indicat pentru folosirea, în timpul ascultării învinuitului sau inculpatului, a corpurilor delicte?
   a) la sfîrşitul ascultării, în caz că învinuitul sau inculpatul nu recunoaşte învinuirea;
   b) la începutul ascultării, imediat după punerea în vedere a învinuirii;
   c) pe parcursul ascultării, în momentele cînd învinuitul sau inculpatul ezită ori intenţionează să ascundă adevărul.

6. Cum se procedează atunci cînd învinuitul sau inculpatul, la aceeaşi ascultare, neagă declaraţia dată anterior, în cadrul răspunsului pe care îl dă la o altă întrebare?
   a) se continuă să se consemneze întrebările şi răspunsurile, chiar dacă după fiecare nouă întrebare retractează ce a spus anterior, pentru a vedea care sînt intenţiile acestuia;
   b) se continuă ascultarea, punîndu-l să semneze după fiecare răspuns dat;
   c) se întrerupe ascultarea, atrăgîndu-i-se atenţia asupra atitudinii pe care trebuie să o aibă în timpul cercetării.

7. Care este prima activitate ce se execută la pregătirea în vederea ascultării martorilor?
   a) stabilirea persoanelor ce urmează a fi ascultate în calitate de martori;
   b) studierea materialului din dosarul cauzei şi stabilirea persoanelor ce urmează a fi ascultate;
   c) redactarea chestionarului pentru ascultarea martorului.

8. Cum se procedează atunci cînd un martor, propus în apărare de învinuit sau inculpat, nu domiciliază la adresa indicată (de învinuit, inculpat)?
   a) se întocmeşte un proces-verbal în care se menţionează persoanele cu care s-a luat legătura, pe care îl semnează şi acestea, din care să rezulte că martorul nu domiciliază acolo;
   b) se cere o confirmare de la formaţiunea evidenţa populaţiei din care să rezulte că martorul res-

pectiv nu figurează la adresa indicată;

c) se întocmeşte un raport de către ofiţerul sau subofiţerul care constată acest fapt.

9. Cum se procedează atunci cînd un martor se abate, în mod neintenţionat, de la răspunsul obligat să-l dea la întrebarea pusă?

a) este lăsat să declare tot ce vrea, apoi i se repetă încă o dată întrebarea;

b) este oprit, atrăgîndu-i-se atenţia că trebuie să răspundă la întrebarea ce i s-a adresat;

c) este întrerupt din declaraţie după ce a fost ascultat cîteva minute, cerîndu-i-se să relateze un anumit episod mai important din evenimentul pe care-l cunoaşte.

10. Se consemnează sau nu părerile martorului în declaraţia pe care o dă ?

a) da, fiindcă contribuie la formularea concluziilor;

b) nu, pentru că probaţiunea nu se bazează pe părerile martorului;

c) da, fiindcă constituie mijloc de probă.

11. Cum se procedează atunci cînd martorul propus de învinuit sau inculpat în apărarea sa nu cunoaşte nimic în legătură cu obiectul cauzei ori despre învinuit sau inculpat ?

a) se încheie proces-verbal în care se consemnează că martorul nu cunoaşte nimic cu privire la obiectul cauzei sau la învinuit ori inculpat;

b) se stă de vorbă cu martorul fără a se nota, întrucît nu cunoaşte nimic în legătură cu obiectul cauzei sau cu învinuitul ori inculpatul;

c) se ia declaraţie în care se consemnează că nu cunoaşte nimic cu privire la obiectul cauzei şi la învinuit ori inculpat;

12. Cum se procedează atunci cînd un martor doreşte să-şi scrie personal declaraţia pe care o dă ?

a) i se aduc la cunoştinţă problemele despre care urmează a face declaraţia şi este lăsat să o scrie şi s-o semneze;

b) i se dă chestionarul cu întrebările la care urmează să răspundă în scris;

c) se discută cu martorul pentru a se constata ce cunoaşte în legătură cu obiectul cauzei sau cu învinuitul ori inculpatul, după care i se solicită să relateze în scris numai problemele ce interesează cercetarea.

13. Cum se procedează atunci cînd la ascultare, martorul de bună-credinţă lasă îndoieli asupra exactităţii unor probleme despre care relatează în declaraţia sa, referitoare la : distanţe, lumină, văz sau auz, iar martorul este unicul cunoscător al împrejurărilor respective ?

a) se efectuează de către lucrătorul de miliţie un experiment, la faţa locului, pentru a se verifica exactitatea declaraţiei iniţiale;

b) i se dă timp de gîndire şi este rechemat pentru o nouă ascultare;

c) se acceptă declaraţia aşa cum o face, deşi este evidentă incertitudinea datelor relatate în declaraţie.

14. Minorul care nu a împlinit 14 ani, chemat ca martor, depune jurămîntul prevăzut de lege ?

a) depune jurămîntul ca orice alt martor;

b) nu depune jurămîntul, ci doar i se atrage atenţia să declare tot ceea ce cunoaşte în privinţa faptelor ce interesează cercetarea;

c) i se ia declaraţie separată că i s-a pus în vedere obligaţia de a spune adevărul.

CHEIA

răspunsurilor la intrebările din chestionarul orientativ

1 — c

2 — b

3 — b

4 — a

5 — c

6 — b

7 — b

8 — a

9 — b

10 — b

11 — c

12 — c

13 — a

14 — b

BIBLIOGRAFIE

1. Codul de procedură penală al R. S. România
2. Criminalistica — Camil Suciu — Bucureşti, 1972.
3. Criminalistica — Matei Basarab — Cluj, 1969.
4. Curs de tactică criminalistică — partea a II-a — Şcoala militară de ofiţeri a Ministerului de Interne — Bucureşti, 1969.
5. Principii de psihologie antropologică — Ion Biberi — Bucureşti, 1971.
6. Psihologia copilului — Dr. Ana Tucicov-Bogdan — Bucureşti, 1972.
7. Ascultarea martorilor, învinuiţilor şi minorilor. Reconstituirea şi prezentarea pentru recunoaştere — Procuratura Generală — Bucureşti, 1962.
8. Criminalistica — S. A. Golunski — Bucureşti, 1961.
9. Psihologie şi pedagogie — Jean Piaget — Bucureşti, 1972.
10. Adolescentul, acest necunoscut — Jean Rousselet — Bucureşti, 1969.
11. Revue internationale de police criminelle — nr. 244/1971.
12. Probleme de psihologie judiciară — Tiberiu Bogdan — Bucureşti, 1973.

CUPRINSUL

Redactor : lt. col. DIMITRIE BĂLAN
Corector : s.c. RADU STOIAN

Comanda nr. II/S/503133 Dat la cules : 01.10.1973
R. M. nr. 0164 Bun de tipar : 28.08.1974
Lucrarea conține 68 pagini.

68

Lucrarea de faţă a fost elaborată în cadrul Institutului de criminalistică din Inspectoratul general al miliţiei şi se adresează tuturor ofiţerilor şi subofiţerilor de miliţie care, în exercitarea atribuţiilor de serviciu, efectuează activitate de cercetare penală.

Urmărindu-se generalizarea unor metode şi procedee tactico-criminalistice de ascultare, atît organizarea cît şi tratarea problemelor s-au făcut astfel încît să ofere cadrelor noastre posibilitatea de a se orienta mai bine în munca de cercetare a cauzelor penale.

La elaborarea lucrării, pe lîngă unele materiale bibliografice, s-au folosit şi constatările unor controale efectuate la organele de miliţie, precum şi o parte din cazuistica muncii practice de cercetare penală.